

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

Для спеціальності:

273 «Залізничний транспорт»

Для спеціалізації:

5.273.1 «Монтаж, обслуговування та
ремонт автоматизованих систем
керування рухом на залізничному
транспорті»

**Методичний посібник
для самостійної роботи студентів**

з навчальної дисципліни «Основи філософських знань»

Методичний посібник для самостійної роботи з дисципліни «Основи філософських знань» для студентів спеціальності 273 «Залізничний транспорт» спеціалізації 5.273.1 «Монтаж, обслуговування та ремонт автоматизованих систем керування рухом на залізничному транспорті » / Укладач: Коструб І.П., викладач І категорії – ХДПК , 2019. – 67 с.

Методичний посібник розглянутий та рекомендований цикловою комісією соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20____ р.

Голова циклової комісії _____ (Л.М. Діброва)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою Харківського державного політехнічного коледжу

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20____ р.

Голова методичної ради _____ (В.О.Величко)
(Підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	4
2. Модуль 1. Вступ. Філософія як специфічний тип знання.....	4
3. Змістовий модуль 1. Релігієзнавство. Еволюція і типи релігій. Поняття та структура релігії. Релігійна свідомість.....	8
4. Змістовий модуль 2. Гуманістичний зміст історії виникнення і розвитку філософії. Тема 1. Філософія Стародавнього світу. Східна філософія.....	11
Антична філософія.....	14
5. Тема 2. Філософія Середніх віків.....	18
6. Тема 3. Філософія епохи Відродження.....	21
7. Тема 4. Філософія Нового часу.....	24
8. Тема 5 . Філософія доби Просвітництва.....	27
9. Тема 6. Німецька класична філософія.....	30
10.Тема 7. Посткласична європейська філософія сер. XIX – XX ст.....	33
11.Тема 8. Філософська думка в Україні.....	39
12.Змістовий модуль 3. Онтологія і гносеологія. Тема 1. Особливості філософського осмислення буття. Людське усвідомлення реальності.....	44
13.Тема 2. Філософське вчення про розвиток.....	48
14.Тема 3. Свідомість як філософська проблема.....	50
15.Тема 4. Гносеологія – проблема розвитку людського пізнання і людське пізнання розвитку.....	53
16.Змістовий модуль 4. Соціальна філософія. Соціальна філософія та філософія історії. Філософія і культура.....	57
17.Змістовий модуль 5. Філософська антропологія – людина та її буття як предмет філософського осмислення.....	62

Пояснювальна записка

Самостійна робота – обов’язковий компонент навчальної та науково-пошукової роботи студентів.

У процесі вдосконалення професійної освіти акцент діяльності викладача дедалі зміщується з розробки нових форм і методів активізації власної діяльності на стимуляцію активності студентів.

Від волі, інтересів, прагнень останніх залежить ступінь залучення до навчального процесу і, як наслідок, успішність оволодіння професією.

Саме тому під час підготовки молодших спеціалістів самостійній роботі студентів надається пріоритетне значення, особливо, якщо на вивчення дисципліни в навчальному закладі відводиться небагато годин.

Вивчення філософії, її духовного досвіду є дуже важливим для формування світогляду студентів, має надати їм можливість замислитися над одвічними філософськими проблемами людини: життя і смерті, добра і зла, щастя і нещастя, сенсу людського буття, загальнолюдськими цінностями.

Тому створення спеціального методичного посібника повинно допомогти студентам якнайкраще оволодіти новими знаннями та організувати самостійну роботу при вивченні дисципліни «Основи філософських знань».

Метою самостійної роботи студентів є:

- 1) формування потреби безперервного самостійного поповнення знань з дисципліни «Основи філософських знань»;
- 2) розвиток творчих здібностей, розумової діяльності студентів та здобуття глибокої системи знань.

Завданням самостійної роботи є:

- 1) навчити студентів самостійно працювати з літературою, додатковими дидактичними матеріалами, першоджерелами;
- 2) свідомо сприймати навчальний матеріал та творчо його осмислювати.

Опрацьовуючи тему самостійно, студенти повинні навчитися виділяти головні питання, звертати увагу на основні філософські поняття і категорії.

Для перевірки засвоєння навчального матеріалу студентам пропонуються контрольні питання і тести.

Для кожної теми окремо пропонується список літератури та інформаційні джерела, а також теми для рефератів.

Основним методом контролю при вивченні теми самостійно є перевірка конспекту, який обов’язково складає студент, а також усне опитування на початку аудиторного заняття.

Виходячи з обсягу годин на різних спеціальностях викладач має право самостійно визначати кількість тем і питань, що виносяться на самостійну роботу студентам.

Модуль 1.

Вступ. Філософія як специфічний тип знання.

Мета: визначити місце філософії в системі людського пізнання та духовної діяльності; окреслення ролі філософського знання в життєвому самовизначенні людини, співвідношення філософії із іншими сферами інтелектуальної діяльності; розкрити зміст, структуру та функції філософії; виховувати у студентів шанобливе ставлення до надбань світової філософії і культури.

Основні поняття: філософія, світогляд, життєві орієнтири, категорії, міфологія, синкретичне мислення, дискурсивне мислення, рефлексія, онтологія, гносеологія, метафізика, натурфілософія, логіка, етика.

План:

1. Вступ. Предмет філософії.
2. Структура світогляду. Історичні типи світогляду та їх характеристика.
3. Філософія як теоретична форма світогляду.
4. Специфіка міфологічного та релігійного світоглядів.
5. Філософія і наука.
6. Структура філософського знання.
7. Основні функції філософії.
8. Основне питання філософії.
9. Специфіка філософського знання, гуманістичний зміст і призначення філософії.

Питання для самоперевірки:

1. Де, коли, чому і як виникала філософія?
2. Назвіть джерела та особливості філософського знання.
3. У чому полягає сутність картини світу?
4. Як співвідносяться філософія і наука?
5. Опишіть структуру та основні функції філософії.
6. Перелічіть основні структурні елементи світогляду.
7. Назвіть основні історичні типи світогляду.
8. Яке місце посідає філософія в системі культури?
9. Чи існує філософія у повсякденному житті людей або вона характерна тільки для духовної еліти суспільства?
10. Онтологія – це розділ філософії, що вивчає ...
11. Гносеологія – це розділ філософії, що вивчає ...
12. Епістемологія – це розділ філософії, що вивчає ...
13. Аксіологія – це розділ філософії, що вивчає ...
14. Антропологія – це розділ філософії, що вивчає ...
15. Етика – це розділ філософії, що вивчає ...
16. Естетика – це розділ філософії, що вивчає ...
17. Логіка – це розділ філософії, що вивчає ...
18. Праксеологія – це розділ філософії, що вивчає ...
19. Що таке діалектика та метафізика?
20. Філософія виникає:
 - а) з корисливих інтересів
 - б) на основі неусвідомленого мислення
 - в) як потреба людського духу в нових ідеях
21. Спільним об'єктом дослідження для науки і філософії є:
 - а) лінгвістичний поворот
 - б) система «людина - світ»

- в) єдність мислення і буття
 - г) мова як система знаків
22. Термін «філософія» чітко вказує на предмет свого дослідження:
Так чи ні?
23. Характерними рисами філософського знання є:
- а) експериментальність у доведенні істинності
 - б) єдність і боротьба протилежностей
 - в) універсальність і тотальність
24. Філософське освоєння світу включає в себе:
- а) заперечення дієвої ролі людської свідомості
 - б) спокутування первородного гріха
 - в) тимчасове припущення якогось положення
 - г) пізнання й переживання загальновизнаних у суспільстві значень, явищ, подій
 - д) опис, нагромадження та класифікація фактів
25. Що є характерним для філософського світогляду?
- а) віра в одухотвореність всього суцього
 - б) вільний пошук істини
 - в) перевага аналітичного розуму над вірою
 - г) довіра до авторитетів
 - д) намагання все піддавати сумніву
26. Відповіді на філософські запитання шукають:
- а) у релігійних віруваннях
 - б) у міфологічних уявленнях
 - в) у доказах та умовах розуму
 - г) у наукових дослідженнях
27. Чи може бути доведена різниця між філософськими позиціями?
Так чи ні?
28. Хто першим спробував установити межі наукового та філософського знання?
- а) А. Маслоу
 - б) Сенека
 - в) І. Кант
 - г) Епікур

Теми рефератів:

1. Світоглядна природа філософського знання.
2. Філософія як смислотворче ядро культури.
3. Міфологія і філософія як форми знання: єдність і відмінність.
4. Віра і знання: проблеми розмежування.
5. Філософія як спосіб життя.
6. Філософія як методологія наукового пізнання.
7. Особистість філософа (філософія як образ життя).
8. Філософія і наука.
9. Людина як вища цінність у системі філософського знання.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 3.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 4.Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 5.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 6.Мамардашвили М. Как я понимаю философию / М. Мамардашвили. – М.,1992.
- 7.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 8.Орлов С.В. История философии / С.В. Орлов. – СПб., 2007. – С. 5 - 20.
- 9.Ортега-і-Гассет Х. Що таке філософія? // Х. Ортега-і-Гассет . Вибрані твори. – К., 1994.
- 10.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 8 - 24.
- 11.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 12.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 13.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 14.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 15.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д.Гвоздецький. – К., 2003. – С. 9-35.
- 16.Радугин А.А. Философия: Курс лекций / А.А.Радугин. – М., 2001. – С. 12 - 29.
17. Спиркин А.Г. Философия: Учебник / А.Г.Спиркин. – М., 2001. – С. 11 - 21.
18. Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 5-21.
19. Философия: учебник для высших учебных заведений. – Ростов н/Д., 1999. – С. 6 - 36.
20. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 11 - 29.
- 22.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 23.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>

<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Змістовий модуль 1. Релігієзнавство.
Еволюція і типи релігій.
Поняття та структура релігії. Релігійна свідомість.

Мета: визначити роль релігійної свідомості у людському самоусвідомленні та самоутвердженні у світі; окреслити найперші особливості релігії, її загальне поняття та складові, позначити її зв'язок із історією світової філософії; виділити основні особливості релігійної свідомості; розглянути особливості догматики та культу найпоширеніших та так званих світових релігій; виявити провідні тенденції сучасного розвитку релігії в Україні; виховувати студентів у дусі гуманізму і толерантності.

Основні поняття: релігія, віра, культ, догмат, священний текст, священне, християнство, іслам, буддизм, конфесія, монотеїзм, політеїзм, автокефалія, атеїзм, свобода совісті, ортодоксальна, унія, антиохійська, секта.

План:

1. Філософські концепції природи релігії.
2. Поняття та структура релігії.
3. Релігія як соціально – історичний феномен.
4. Поняття та структура релігійної свідомості.
5. Еволюція і типи релігій(історичні форми релігії).
6. Провідні(світові) релігії сучасності, релігійні конфесії і напрями.
7. Розвиток релігії в Україні.

Питання для самоперевірки:

1. У чому сутність так званої біологічної, або натуралістичної концепції релігії?
2. Американський філософ – прагматист В. Джеймс, трактував релігію як... .
3. Назвіть основні риси релігії.
4. Що вивчає філософія релігії?
5. Релігійні реліквії – це
6. Назвіть основні історичні форми релігії.
7. Назвіть імена кількох богів з політеїстичних релігій.
8. Дайте визначення поняттям:
Культ – це...
Догмат – це....

Конфесія – це...

Монотеїзм – це...

Політеїзм – це...

9. Дайте оцінку наведеним варіантам відповідей та оберіть, що видаються вам правильними:

Релігія – це:

- а) певний стан свідомості
- б) вид суспільної організації
- в) сукупність обрядів, поколінь, ритуалів
- г) зв'язок між однодумцями
- д) зв'язок людини з вищими священними силами

10. До релігійного культу можна віднести:

- а) театральна виставу
- б) богослужіння
- в) виставу «Подвиги Геракла»

11. Міфологічні релігійні вірування є монотеїстичними.

Так чи ні?

12. Які різновиди буддизму ви знаєте?

13. Згідно із віровченням буддизму, душа після смерті людини:

- а) іде на небеса
- б) помирає разом
- в) переселяється в інше, нове тіло
- г) іде під землю

14. Хто був засновником буддизму?

15. Основою віровчення протестантизму постає:

- а) повний текст Святого Письма (Біблії)
- б) лише канонічний текст Святого письма
- в) святе Письмо та жива усна традиція
- г) тільки життя святих

16. Слово «автокефальна» щодо Церкви означає:

- а) священна
- б) всесвітня
- в) ортодоксальна
- г) самовладна
- д) харизматична

17. Автором Корану мусульмани вважають:

- Аллаха
- Мухаммеда
- Халіфа Омара
- Архангела Джебрайла

18. Виділіть ім'я бога, що належав до пантеону слов'янських богів:

- Осіріс
- Один
- Мойсей
- Перун

19. Берестейська унія, внаслідок якої була створена греко – католицька церква, була укладена:
У 1054 р.
1569 р.
1596 р.
1654 р.
20. Виділіть у переліку ті християнські конфесії, які існують у сучасній Україні:
а) кришнаїти, буддисти, магометани;
б) індуїзм, іудаїзм, протестантизм, мунізм, липовани;
в) євангелісти, адвентисти, п'ятидесятники, баптисти, трясуні;
г) православна церква Московського патріархату, православна церква Київського патріархату, українська автокефальна церква, українська греко – католицька церква, протестантські об'єднання;
д) антіохійська церква, вірменська церква, константинопольська церква.

Теми рефератів:

1. Релігія у системі культури.
2. Філософія релігії: витоки й сучасний стан.
3. Релігія як моральний ідеал.
4. Філософські форми усвідомлення бога: теїзм, деїзм, пантеїзм.
5. Релігія в контексті історії та культури освоєння світу.
6. Релігія і церква в національному й духовному відродженні України.

Література:

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією професора А. Колодного. – К., 2000.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер. – К., 1994.
3. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта / У. Джеймс. – СПб., 1993.
4. Дулуман Є. К., Закович М. М. Релігієзнавство / Є.К. Дулуман. — К., 2000.
5. Классики мирового религиоведения. Антология. – М., 1996.
6. Васильев Л. С. Релігієзнавство / Л.С. Васильєв. – К., 2002.
7. Гараджа В.И. Религиоведение / В.И. Гараджа. – М., 1995.
8. Ерышев А.А. Религиоведение / А.А. Ерышев. – К., 1999.
9. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За ред М.М. Заковича. – Київ, 1996.
10. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / За ред. А. М. Колодного, П.Л. Яроцького. – К., 1999.
11. Лубський В.І. та інші. Історія релігій / В.І. Лубський та інші. – К., 2002.
12. Лубський В.І. Релігієзнавство / В.І. Лубський . – К., 1997.
13. Мішалова О.В. Релігієзнавство. Навчальний посібник / О.В. Мішалова. – Кривий Ріг, 2015.
14. Основы религиоведения / Под ред. И.Н. Яблокова. – М., 1994.
15. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
16. Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні

проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.

17.Радугин А.А. Введение в религиоведение: теория, история и современные религии: Курс лекцій / А.А. Радугин. – М., 2001.

18.Релігієзнавство: Навчальний посібник / за ред. М.Ф. Рибачука. – К.,1997.

19.Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.

20.Релігієзнавство: Підручник / За ред.О.П. Сидоренка. – К., 2007.

21.Релігієзнавчий словник. – К., 1996.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>

<http://tureligious.com.ua/>

<http://www.philosophy.ua/>

<http://all-filosof.ru/>

<http://filosofia.ru/>

<http://www.lib.ru/FILOSOF/>

<http://antology.rchgi.spb.ru/>

<http://filosof.historic.ru/>

http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Змістовий модуль 2.

Гуманістичний зміст історії виникнення і розвитку філософії.

Тема 1. Філософія Стародавнього світу.

Східна філософія.

Мета: сформувати розуміння особливостей східної філософії, основних її ідей; розкрити сутність та різноманіття основних шкіл східної філософії; визначити своєрідність давньоіндійської та давньокитайської філософії; з'ясувати сучасне значення ідейної спадщини давньосхідної філософії.

Основні поняття: духовний канон життя, філософеми, Веди, настика, даршана, початок буття, сансара, нірвана, карма, брахман – атман, світові елементи, піднебесна країна, дао, де, інь та янь, шляхетна людина, виправлення імен.

План:

1. Канонічні джерела, світоглядні ідеї та філософські школи Стародавньої Індії.
2. Канонічні джерела, світоглядні ідеї та філософські школи Стародавнього Китаю.

Питання для самоперевірки:

1. Що є канонічним духовним джерелом Давньої Індії?
2. До чого закликав джайнізм?

3. У чому особливість світосприйняття давньоіндійської школи чарвака – локаята?
4. Що означає слово «Будда»?
5. Уважно перечитайте зміст «чотирьох благородних істин» буддизму і спробуйте пояснити причини світового поширення та авторитету буддизму.
6. Чому людина страждає в цьому світі? Чи згодні Ви, що життя – це страждання?
7. Як ви розумієте восьмеричний шлях звільнення від страждань?
8. Дайте визначення поняттям: «дао» і «де», чим вони відрізняються?
9. Які настанови дає даосизм людині? Що вважає найпершим для людини життєвим орієнтиром?
10. Назвіть ознаки, за якими Конфуцій визначає людину шляхетну і людину натовпу?
11. Як ви вважаєте, в чому вбачав Конфуцій найперші якості людини?
12. Конфуцій казав: «Не роби людям того, чого не бажаєш собі, і тоді в державі та сім'ї до тебе не будуть відчувати ворожнечі».
- Що таке людинолюбство за Конфуцієм?
13. Дайте визначення поняттям: «Веди», «даршана», «настика», «нірвана», «сансара», «карма», «брахман», «їнь та янь», «піднебесна країна».
14. Яке з філософських вчень не належить до ортодоксальних:
- а) міманса
 - б) санкх'я
 - в) джайнізм
 - г) йога.
15. Яка з давньоіндійських філософських шкіл є матеріалістичною:
- а) чарвака-локаята
 - б) буддизм
 - в) джайнізм
 - г) веданта
16. Буддизм як релігійно-філософське вчення виникає в Індії в :
- а) X ст. до н.е.
 - б) II ст. до н.е.
 - в) I ст. н.е.
 - г) VI-V ст. до н.е.
17. В школі санкх'я поняття «пракріті» означає:
- а) свідомість
 - б) матерію
 - в) душу
 - г) закон
18. Поняття «нірвана» означає в буддизмі:
- а) життя
 - б) страждання
 - в) вгасання емоційної активності, звільнення від «Я»
 - г) спокій
19. Ідею ахімси - непошкодження живих істот пропагувала школа:
- а) джайнізму
 - б) буддизму

- в) йоги
- г) вайшешики

20. Поняття «благородний муж» (цзюнь цзи) знаходить глибоку розробку у вченні:

- а) Конфуція
- б) Лао-цзи
- в) Чжуан Чжоу
- г) Дун Чжуншу

Теми рефератів:

1. Філософсько-світоглядне значення проблеми «Схід – Захід» в її сучасному окресленні.
2. Україна та українська культура в контексті проблеми співвідношення західного та східного типу цивілізацій.
3. Порівняльний аналіз вихідних особливостей західного та східного типу філософствування.
4. Філософські ідеї Стародавньої Індії та їх сучасне значення.
5. Сучасна оцінка вихідних філософських ідей буддизму.
6. Сучасна оцінка основних ідей конфуціанства.
7. Сучасна оцінка провідних ідей даосизму.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 3.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 4.Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 5.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 6.История восточной философии: Учеб. пособие / отв. ред. М.Т. Степанянц. – М., 1998.
7. Мусский И.А. 100 великих мыслителей. – М., 2002.
- 8.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 9.Орлов С.В. История философии / С.В. Орлов. – СПб., 2007. – С. 5 - 20.
- 10.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 25 - 30.
- 11.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 12.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 13.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. –

Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.

14. Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.

15. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д.Гвоздецький. – К., 2003. – С. 47-55.

16. Радугин А.А. Філософія: Курс лекцій / А.А.Радугин. – М., 2001.

17. Спиркин А.Г. Філософія: Учебник / А.Г.Спиркин. – М., 2001. – С. 22 - 80.

18. Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 24-31.

19. Філософія: учебник для высших учебных заведений. – Ростов н/Д., 1999. – С. 43- 47.

20. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 31 - 57.

21. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.

22. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>

<http://tureligious.com.ua/>

<http://www.philosophy.ua/>

<http://all-filosof.ru/>

<http://filosofia.ru/>

<http://www.lib.ru/FILOSOF/>

<http://antology.rchgi.spb.ru/>

<http://filosof.historic.ru/>

http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Антична філософія.

Мета: ознайомлення студентів із оригінальними ідеями та найпершими надбаннями видатних античних філософів; окреслення тих ідей античної філософії, які виявились найбільш продуктивними для розвитку європейської науки та суспільної думки; усвідомлення ролі ідейної спадщини античної філософії в розвитку сучасних суспільних процесів.

Основні поняття: поліс, фізис, космос, архе, логос, атом, світові стихії, софістика, маевтика, ідея, гіле і морфе, логіка, автаркія.

План:

1. Особливості, умови формування та етапи розвитку античної філософії.
2. Розвиток ідей в античній натурфілософії.
3. Ідеї та представники класичної античної філософії: софісти, Сократ, Платон і Арістотель.
4. Загальні риси, провідні школи та ідейні здобутки пізньої античної філософії.

Питання для самоперевірки:

1. Що таке антична філософія?
2. Назвіть основні напрями розвитку ідей в античній натурфілософії.
3. У чому полягають основні здобутки представників мілетської школи?
4. Поясніть значення філософських ідей античної натурфілософії.
5. Охарактеризуйте основні погляди філософів елейської школи.
6. Що таке «софістика»?
7. Хто такі «софісти»?
8. Охарактеризуйте вчення Сократа про буття.
9. Поясніть міркування Сократа про процес і значення пізнання.
10. Схарактеризуйте уявлення Сократа про державу та її роль в історії людства і суспільства.
11. Що говорить Сократ у своїх працях про розум і мораль?
12. Закінчіть речення:
Мораль — це...
Питання, які ставив Сократ населенню Афін, були...
Процес над Сократом відбувся у...
«Я знаю, що я...
«Є одне благо — ...
«Є одне зло — ...
«Заговори, щоб я...
«Поки я живу, я не припиню...
13. Згідно з філософією Платона, в основі речей лежать вічні та незмінні ідеї, тому що:
 - а) у світі нічого не виникає з нічого і не зникає в нікуди
 - б) тільки за такої умови ми можемо перейти від сприйняття речей до їх осмислення
 - в) справжнє буття є вічним та незмінним
 - г) тільки за такої умови людина зможе мати надійні знання
 - д) на поверхні речей все змінюється, але сутність речей залишається незмінною
14. Як пов'язані між собою філософія Платона та філософія Аристотеля?
 - а) між ними немає нічого спільного
 - б) філософія Платона базується на деяких ідеях Аристотеля
 - в) філософія Аристотеля базується на вихідних ідеях Платона, але змінює спрямування філософського пізнання
 - г) Аристотель запровадив екзистенціально-містичний, а Платон — науково-аналітичний тип філософського мислення
 - д) Аристотель був послідовником Піфагора, а Платон — Демокрита
15. Новаторство Аристотеля полягало в розробленні:
 - а) ідеї гілеморфізму в питанні про будову всіх речей
 - б) науки про закони та форми правильного мислення — логіки
 - в) вчення про чотири причини всього сущого
 - г) вчення про душу

- д) ідеї катарсису — очищення шляхом естетичного переживання
16. Хто із названих античних філософів є автором концепції ідеальної держави:
- а) Демокрит
 - б) Геракліт
 - в) Сократ
 - г) Платон
 - д) Арістотель
17. Укажіть ім'я ученого-енциклопедиста:
- а) Демокрит
 - б) Платон
 - в) Сократ
 - г) Арістотель
 - д) Сенека
18. Виберіть дві відповіді:
- Онтологія Платона є вченням про:
- а) ідеальні духовні потреби людини
 - б) матеріальну першооснову світу
 - в) моральні норми життя суспільства
 - г) ідеї як духовні субстанції всього існуючого
19. До римських стоїків належить:
- а) Зенон
 - б) Епікур
 - в) Сенека
 - г) Плотин
20. Ніколи не стверджують будь-що категорично про сутність речей, уявляють річ лише такою, якою вона їм здається:
- а) елеати
 - б) неоплатоніки
 - в) стоїки
 - г) скептики
21. Родоначальником римського неоплатонізму є:
- а) Лукрецій Кар
 - б) Сенека
 - в) Марк Аврелій
 - г) Плотин

Теми рефератів:

1. Феномен античної філософії в європейській історії.
2. Умови та чинники формування античної філософії.
3. Значення ідей античної натурфілософії для сучасної філософії та науки.
4. Оцінка ролі софістів в розвитку античної філософії та культури: позитивне та негативне в їх діяльності.
5. Життя та філософська діяльність Сократа.
6. Філософське вчення Платона.
7. Вихідні ідеї філософії Арістотеля.

8. Здобутки філософських шкіл пізньої античної філософії.
9. Впливи античної філософії на розвиток української філософської думки та культури.

Література

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Андрущенко В. Історія соціальної філософії / В. Андрущенко.-К.,2000.
- 3.Арістотель. Метафізика / Арістотель. – К., 2000.
- 4.Арістотель. Політика / Арістотель. – К., 2000.
- 5.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 6.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 7.Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 8.Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Диоген Лаэртский. – М., 1979.
- 9.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 10.Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
- 11.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 12.Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 21 - 62.
- 13.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 31 - 41.
- 14.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 15.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 16.Платон. Держава / Платон. – К., 2000.
- 17.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 18.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 19.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 56 - 75.
- 20.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 31 - 56.
- 21.Сенека. Нравственные письма к Луцилию / Сенека. – М., 1977.
- 22.Сpirкин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Spirкин. - М, 2001. – С. 22 - 79.
- 23.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 24.Тит Лукреций Кар, Гераклит Эфесский, Парменид, Эмпедокл, Эпикур. Сочинения. – М., 1983.
- 25.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.

- 26.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 31 - 46.
- 27.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 97 – 113.
- 28.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 29.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 2. Філософія Середніх віків.

Мета: охарактеризувати особливості філософії періоду Середньовіччя; прослідкувати логіку переходу від натуралістичного світосприйняття до духовного; ознайомити студентів з основами філософії патристики та схоластики; формувати науковий світогляд.

Основні поняття: теоцентризм, ревеляціонізм, провіденціалізм, патристика, одкровення, ієрархія, номіналізм, реалізм, схоластика, містика, теорія подвійної істини.

План:

1. Радикальні зміни у світогляді при переході від античності до Середньовіччя.
2. Роль християнської патристики у формуванні ідейних засад середньовічного світобачення. Августин Блаженний.
3. Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії. Реалізм та номіналізм. Фома Аквінський.

Питання для самоперевірки:

1. Яке місце відводиться філософії в середньовічних суспільних процесах?
2. Прочитайте твердження Августина Блаженного і дайте відповідь на запитання:
«До вивчення наук веде подвійний шлях — авторитет та розум. Щодо часу (тобто в історичній традиції) панує авторитет, а щодо суті справи — розум.

Авторитет буває частково божественним, частково людським, але істинним, міцним та найвищим є той авторитет, який зветься божественним».

Чому, на ваш погляд, середньовічна епоха — епоха суцільно релігійна — не відкидала розум?

3. Поясніть відмінності між схоластикою та містикою, порівняйте ставлення до Бога.

4. Що таке Боже і земне царство згідно з Августином? Який між ними зв'язок? Назвіть громадян кожного царства.

5. Яку кінцеву мету в історії людства вбачає Августин?

6. Дайте визначення поняттям:

Схоластика — це....

Номіналізм — це...

Реалізм — це....

Апологетика — це...

Томізм — це....

Неотомізм — це...

7. У чому полягає зміст теорії двох істин за Фома Аквінським?

8. Назвіть п'ять доказів буття Бога, які висунув Фома Аквінський.

9. Спробуйте визначити, у яких доказах Фома Аквінський спирається на вчення Аристотеля про «першодвигун» та вчення про чотири види причин.

10. Прочитайте твердження Томи Аквінського і поясніть, чи вважає він неможливим пізнання світу:

«Відмінності у способах, за допомогою яких може бути пізнаний предмет, створює багатоманітність наук. Із цього приводу не існує жодних перешкод, щоби ті самі предмети, що підлягають дослідженню філософськими дисциплінами, у міру їх досяжності світлу природного розуму, вивчала й інша наука, у міру того, що можна пізнати лише в світлі божественного одкровення».

11. В античному світосприйнятті провідне місце належало космоцентризму, а в середньовічному — антропоцентризму.

Так чи ні?

12. При переході від епохи античності до європейського середньовіччя важливу роль відіграло:

- а) руйнування класичного античного полісу
- б) змішування різних етносів та культур в межах Римської імперії
- в) загальна соціальна та духовна ситуація в Римській імперії, коли ніщо матеріальне не могло виконати роль надійних життєвих опор для людини
- г) втрата найперших життєвих орієнтирів
- д) загальна криза рабовласницького суспільства та формування засад феодального суспільства

13. З позиції християнського світобачення спасіння душі поставало найпершим життєвим завданням людини внаслідок того, що:

- а) душа розглядалась як найперша складова людини, гідна вічного життя
- б) душа розглядалась як основа людської індивідуальності, тому її збереження було умовою збереження індивідуальності
- в) душа поставала частинкою чистого буття, тому збереження її чистоти дорівнювало збереженню сили та потенціалу божественного світла

г) душа була дарунком Бога, а її збереження свідчило про людську вдячність

д) людина перебувала в особистому діалозі із Богом і повинна була дбати про свою позицію в даному діалозі

14. В епоху європейського середньовіччя природне, тілесне, матеріальне розглядалось:

а) як вороже духовному

б) як єдино можливе виявлення духовного

в) як необхідна складова створеного світу та людини

г) як таке створене, що мало власну внутрішню необхідність

д) як продукт дії диявола

Теми рефератів:

1. Основні причини зміни світоглядних орієнтирів при переході від античності до середньовіччя.
2. Східна та західна патристика: порівняльна характеристика.
3. Сучасне значення провідних ідей християнської патристики.
4. Вплив ідей Візантійської патристики на культуру Київської Русі.
5. Схоластики і містика як провідна напрями середньовічної філософії: тотожне та відмінне.
6. Провідні ідеї розвиненої схоластики та їх історичне значення.
7. Провідні ідеї розвиненої містики та їх роль у людському самоусвідомленні.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Августин Св. Сповідь./ Пер. з латини / Св. Августин. – К., 1996.
- 3.Аквинский Ф. Сумма теологии / Ф. Аквинский. – К., 2002.
- 4.Андрущенко В. Історія соціальної філософії / В. Андрущенко.-К.,2000.
- 5.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 6.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 7.Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 8.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 9.Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії: навчальний посібник / В.В.Кондзьолка. – Львів., 2001.
- 10.Коплстон Ф. Середньовічна філософія / Ф.Коплстон. – К., 1997.
- 11.Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
- 12.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 13.Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 63 - 72.
- 14.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 42 - 51.

- 15.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 16.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 17.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 18.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 19.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 76 - 80.
- 20.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 57 - 76.
- 21.Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 80 - 100.
- 22.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 23.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 24.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 46 - 50.
- 25.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 113 – 125.
- 26.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 27.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 3. Філософія епохи Відродження.

Мета: охарактеризувати епоху Відродження, порівняти природний і духовний світ людини; ознайомитися з основними напрямками, ідеями та представниками філософії Відродження; виховувати повагу у студентів до нових філософських теорій та поглядів.

Основні поняття: антропоцентризм, гуманізм, пантеїзм, натурфілософія, секуляризація, геліоцентризм, соціальні утопії, політика і мораль.

План:

1. Загальні особливості і характерні ознаки культури і світогляду епохи Відродження, новий акцент філософських проблем.
2. Основні напрями філософії Відродження: гуманізм, антропоцентризм, гносеологія, натурфілософія, соціально – політичні концепції.
3. Основні ідеї та представники філософії Відродження.

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняттям:
Теоцентризм – це...
Антропоцентризм – це...
Гуманізм – це...
Гносеологія – це...
2. У чому полягають історичні передумови епохи Відродження?
3. Які особливості культури та філософської думки діячів доби Відродження ви можете назвати?
4. У чому полягає різниця між поняттями «теоцентризм» і «антропоцентризм»?
5. Продовжте думку в реченні: «Епоха Відродження збагатила історію та зміст філософії всього людства розробленням нових і важливих проблем світогляду...».
6. Окресліть провідні ідеї ренесансного гуманізму.
7. Розкрийте, у чому полягають особливості ренесансного платонізму.
8. Розкрийте і поясніть історичні здобутки ренесансної натурфілософії.
7. Догматом скептичної філософії Мішеля де Монтеня було те, що... .
9. Д. Піко делла Мірандола вважав, що у «філософа», який прагне грошей та слави, усе життя проходить у пошуку... .
10. Джордано Бруно став легендою як символ раціоналістичного світобачення та вільного пошуку правди всупереч... .
11. Які риси середньовічної філософії зберегли свою актуальність?
Аргументуйте відповідь.
12. Пантеїзм М. Кузанського – це:
 - а) відокремлення Бога з контексту природи, обґрунтування його існування як самостійної духовної сутності
 - б) заперечення існування Бога
 - в) ототожнення, повна єдність Бога і природи
 - г) позиція, згідно якої Бог і природа – незалежні одне від одного
13. Тезу про те, що книга природи написана перш за все мовою математики, висував та розвивав:
 - а) Джордано Бруно
 - б) Марсіліо Фічіно
 - в) Бернардіно Телезіо
 - г) Галілео Галілей
 - д) Йоган Кеплер

Теми рефератів:

1. Суперечливий характер соціально-культурних та духовних процесів європейського Відродження.
2. Вихідні ідеї філософії гуманізму та їх світоглядне значення.
3. Вплив ідей італійського гуманізму на духовні процеси в Україні.
4. Ренесансні неоплатонізм та натурфілософія про світобудову.
5. Ренесансний скептицизм.
6. Роль ренесансної філософії у формування європейської науки.
7. Проблеми оцінки історичної ролі епохи Відродження у розвитку європейської культури.

Література:

1. Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
2. Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
3. Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
4. Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
5. Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
6. Кузанский Н. Об ученом незнании // Сочинения в 2-х т. / Н.Кузанский. – М., 1980.
7. Макіавеллі Н. Державець / Н.Макіавеллі. – К., 2001.
8. Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця. /Пер. з латини / Т.Мор, Т.Кампанелла. – К., 1988.
9. Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
10. Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
11. Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 73 - 79.
12. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 52 - 61.
13. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
14. Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
15. Плахтій М.П. Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
16. Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
17. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 81 - 87.
18. Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001.– С. 77 - 81.
19. Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 101 - 107.

- 20.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 21.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 22.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 50 – 55.
- 23.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 125 – 139.
- 24.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 25.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 4. Філософія Нового часу.

Мета: розглянути основні риси філософії Нового часу, особливості її становлення; прослідкувати найважливіші чинники та умови формування наукового стилю мислення (в межах формування експериментального природознавства); виявити особливості проявів філософії за умов її діалогу із численними конкретними науками; проаналізувати особливості функціонування мислення «здорового глузду», його зв'язки із індивідуалізмом та новим типом соціальних стосунків; виховувати у студентів толерантне ставлення до протилежних думок.

Основні поняття: експериментальна наука, емпіризм, раціоналізм, субстанція, монізм, плюралізм, метод, деїзм, суб'єктивний ідеалізм, сенсуалізм, онтологія, гідне мислення, прогрес, методологія, гносеологія.

План:

1. Особливості духовних процесів та розвитку філософії в епоху Нового часу.
2. Розвиток методології та гносеології у філософії Нового часу. Провідні філософські позиції в тлумаченні пізнання.
3. Онтологія Нового часу про світобудову та місце в ній людини.
4. Антропологічні та соціальні ідеї у філософії Нового часу.

Питання для самоперевірки:

1. Як історичний та економічний розвиток Європи вплинули на формування філософської науки Нового часу?
2. Що впливає на розвиток раціонального, математичного мислення?
3. Назвіть основні напрямки філософського мислення Нового часу.
4. У чому Ф. Бекон вбачав головне завдання філософії?
5. Що, згідно з філософією Ф. Бекона, є вихідним моментом будь-якої пізнавальної діяльності?
6. Поясніть вислів: «Нема нічого в розумі, що раніше не пройшло через почуття».
7. Проти чого спрямований принцип сумніву за Р. Декартом?
8. Що таке раціоналізм?
9. Які методи наукового дослідження стали провідними в Новий час?
10. Що є джерелом необхідності і загальності знань згідно з філософією Г. Лейбніца?
11. Які три ступені раціональної теорії виділяє Б. Спіноза?
12. Дайте визначення поняттям: «емпіризм», «раціоналізм», «сенсуалізм», «індукція», «дедукція», «епістемологія», «суб'єктивний ідеалізм», «монізм», «дуалізм».
13. Вставте пропущені слова:
 - а) Спираючись перш за все на успіхи математики, ... прагнули довести, що загальні і необхідні істини (а вони безперечно існують) не виводяться безпосередньо з даних чуттєвого досвіду та його узагальнень, а можуть бути взяті лише тільки із самого
 - б) Не беручи (або зовсім відкидаючи) роль мислення, ... абсолютизував чуттєве пізнання. Раціоналізм же заперечував дослідне походження загальності та необхідності як найважливіших ознак достовірного знання й надмірно перебільшував значення ... — аж до відриву його від реальності.
 - в) Розвиток філософії, науки та інших форм духовної діяльності свідчить, що насправді будь-яке знання є єдністю двох протилежних понять — ... і
14. Розкрийте особливості та оригінальність роздумів Б.Паскаля про людину.
15. Заповніть таблицю:

Філософи Нового часу	Основні ідеї
Ф. Бекон	
Т. Гоббс	
Р. Декарт	
Б. Спіноза	
Г. Лейбніц	
Дж. Локк	
Д. Юм	
Дж. Берклі	

Теми рефератів:

1. Сутність та причини утвердження механістичного світогляду в Європі Нового часу.
2. Мислення «здорового глузду» та його філософська оцінка.
3. Особливості методологічних позицій Ф. Бекона та Р. Декарта, їх роль у розробці ідейних засад науки.
4. Тлумачення пізнання в філософії Нового часу.
5. Філософія Нового часу про світобудову.
6. Вчення Б. Паскаля про людину та її місце в світі.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бекон Ф. Новый Органон. Сочинения: В 2 т. / Ф. Бекон. – М., 1972.
- 3.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 4.Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної / Т. Гоббс. – К., 2000.
- 5.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 6.Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 7.Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукати істину в науках / Р. Декарт. – К., 2001.
- 8.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 9.Локк Д. Два трактати про врядування / Д. Локк. – К., 2001.
- 10.Локк Д. Досвід про людське розуміння / Д. Локк. – К., 2001.
- 11.Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
- 12.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 13.Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 80 - 98.
- 14.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 62 - 73.
- 15.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 16.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 17.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 18.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 19.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 88 - 110.

- 20.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 82 – 91, 98 - 110.
- 21.Спиноза Б. Этика: Соч.: В 2-х т. / Б. Спиноза. – Т. 1. – М., 1957.
- 22.Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 108 - 124.
- 23.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 24.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 25.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 55 - 66.
- 26.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 139 - 148.
- 27.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 28.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 5 . Філософія доби Просвітництва.

Мета: розглянути основні риси європейського Просвітництва, особливості його розвитку, охарактеризувати філософські погляди Вольтера, Ж. – Ж. Руссо, Д. Дідро, П. Гольбаха, розвивати навички аналізу філософських ідей, виховувати у студентів почуття відповідальності, навчити їх розуміти та пояснювати сутність та ціннісні виміри людського життя в епоху Просвітництва.

Основні поняття: свобода, рівність, демократія, Просвітництво, деїзм, дуалізм, «Енциклопедія».

План:

1. Філософські ідей та погляди Вольтера.
2. Філософські ідеї та погляди Ж. – Ж. Руссо.
3. Філософські ідеї та погляди Д. Дідро і П. Гольбаха.

Питання для самоперевірки:

1. Яким було ставлення Вольтера до релігії та Бога?
2. Охарактеризуйте ставлення Вольтера до релігії.
3. Якими були роздуми Вольтера про людину як суспільну істоту?
4. Поясніть зміст ідей та принципів дослідження історії людства згідно з філософією Вольтера.
5. Однією із найперших проблем, що знаходилась в центрі уваги європейського Просвітництва, була проблема:
 - а) пошуку засад світобудови
 - б) обґрунтування найперших принципів правильного логічного мислення
 - в) докладного розгортання вчення про субстанцію
 - г) розроблення найбільш виправданого методу наукового пізнання
 - д) дослідження глибинних, найперших зв'язків людини і суспільства
6. Характерною рисою доби Просвітництва є:
 - а) раціоналізм
 - б) містицизм
 - в) гілозоїзм
 - г) ірраціоналізм
7. Розуміння суспільства французькими мислителями доби Просвітництва ґрунтується на концепції людини як:
 - а) природної істоти
 - б) суспільної істоти
 - в) космічної істоти
 - г) політичної істоти
8. Філософську позицію Вольтера можна визначити як:
 - а) суб'єктивний ідеалізм
 - б) об'єктивний ідеалізм
 - в) діалектичний матеріалізм
 - г) деїзм
9. Первісну моральну природу людини як злої істоти визначив:
 - а) Т. Гоббс
 - б) Д. Локк
 - в) Ж.-Ж. Руссо
 - г) П. Гольбах

Теми рефератів:

1. Моє ставлення до філософських поглядів Вольтера.
2. Атеїзм Вольтера.
3. Філософські та естетичні погляди Ж. – Ж. Руссо.
4. Ідея народного суверенітету у Ж. – Ж. Руссо.
5. Теорія виховання Ж. – Ж. Руссо в романі «Еміль, або про виховання»
6. Просвітництво – ідеологія молодшої буржуазії XVIII ст.
7. «Енциклопедія» Д. Дідро.
8. Поняття природи і матерії у філософській системі П. Гольбаха.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 3.Вольтер. Философия и методология истории. Историки и история. Жизнь, судьба, творчество: В 2 т. / Вольтер. – М., 1998.
- 4.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 5.Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 6.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 7.Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
- 8.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 9.Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 95 - 98.
- 10.Петрушенко В.Л. Основы философских знаний / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 73 - 74.
- 11.Петрушенко В. Л. Основы философских знаний : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 12.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 13.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 14.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 15.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 111 - 119.
- 16.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 92 - 98.
- 17.Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Жан-Жак Руссо. – К., 2001.
- 18.Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 125 - 133.
- 19.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 20.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 21.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 66 - 76.
- 22.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 148 - 153.
- 23.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 24.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 6. Німецька класична філософія.

Мета: через ознайомлення із провідними вченнями та ідеями німецької класичної філософії з'ясувати найперші засади класичного типу філософствування, а також духовні засади класичної культури; окреслити основні ідеї та здобутки німецької класичної філософії, її роль в розвитку сучасної європейської науки та культури.

Основні поняття: активність, системність, розвиток, розсудок та розум, предмет та об'єкт, річ у собі, абсолютна ідея, субстанція, суб'єкт, діалектична логіка, категоричний імператив, антропологічний принцип, діалектичний матеріалізм, сутнісні сили людини.

План:

1. Місце німецької класичної філософії в історії новоєвропейської філософії.
2. Вихідні ідеї філософії І. Канта – засновника німецької класичної філософії.
3. Розвиток ідей в німецькій класичній філософії після І. Канта.
4. Філософія Г. Гегеля: вчення про Абсолютну ідею, система філософії Гегеля, діалектична логіка.
5. «Антропологічний принцип» у філософії Л. Фейєрбаха.
6. К. Маркс, Ф. Енгельс. Марксизм.

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняттям:

Трансценденталізм – це...

Апріоризм – це...

Предикат – це

Антиномія – це ...

2. Поясніть зміст наведених філософських поглядів І. Канта.

У своїй праці «Критика чистого розуму» І. Кант розглядає чотири антиномії:

- 1) Світ має початок у часі і просторі. Світ не має початку і в часі, і в просторі.

II) Будь-яка складна річ складається з простих частин. У світі немає нічого простого.

III) Усе у світі відбувається за необхідністю. Однак цього не досить для пояснення усіх явищ. Адже у світі є дії, які здійснюються без необхідності, вільно.

«Існує вільна причинність. Немає ніякої свободи, все здійснюється у світі тільки за законами природи».

IV) У світі є необхідна сутність як його причина. Немає ніякої абсолютно необхідної сутності ні у світі, ні поза ним.

3. Доведіть, що І. Кант був дуалістом.

4. Поясніть думку І. Канта: «Я повинен потіснити знання, щоб надати місце вірі».

5. Окресліть, в якому напрямі розвивали свої філософські ідеї І. Г. Фіхте та Ф. Шеллінг.

6. Із яких елементів складається філософська система Г. Гегеля?

7. Складіть схему «Три члени філософського знання» за системою Г. Гегеля.

8. Що є сутністю діалектичної логіки Г. Гегеля?

9. Складіть схему «Діалектична логіка Г. Гегеля».

10. Які основні риси філософії природи Г. Гегеля ви можете назвати?

11. У чому полягає об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля?

12. Назвіть особливості та предмет філософії права Г. Гегеля.

13. Чи перебільшував Фейєрбах у своєму вченні роль форм суспільної свідомості в розвитку суспільства?

14. Чи зрозумів Фейєрбах роль матеріально-предметної діяльності людей як критерій істини в процесі пізнання?

15. Прочитайте твердження та визначте, у чому Л. Фейєрбах вбачає сутність релігії.

Метод Фейєрбаха привів його до висновку, що ключ до розуміння релігії слід шукати в природі людини, у її потребах, інтересах, бажаннях, прагненнях.

Звідси випливає думка: «Таємниця та істинна сутність теології є антропологія».

Антропологія, вважав Фейєрбах, є прихованою сутністю релігії.

16. У чому полягає діалектичний матеріалізм К. Маркса та Ф. Енгельса?

17. Поясніть сутність матеріалістичного розуміння історії із точки зору К. Маркса.

18. Висловіть особисту думку з приводу марксизму та його впливу на сучасність.

19. Яку особливість філософії мав на увазі К. Маркс, коли визначив її як «духовну квінтесенцію епохи»?

20. Сформулюйте основні ідеї філософії К. Маркса та Ф. Енгельса.

21. У чому полягає принципова відмінність марксистської філософії від філософської класики? Визначте її місце та роль у духовній культурі ХХ ст.

Теми рефератів:

1. Особливості та здобутки німецької класичної філософії.

2. Вплив ідей німецької класичної філософії на розвиток української філософії.

3. Ідея «коперніканського перевороту» в філософії І. Канта та її сучасне значення.

4. Вчення І.Канта про рівні та форми пізнання.
5. Етичні та естетичні ідеї І.Канта.
6. Принцип активізму у філософії І.Г.Фіхте.
7. Філософські ідеї Ф.Шеллінга.
8. Вчення Г. Гегеля про абсолютну ідею.
9. Г. Гегель про можливості та процесуальний характер людського пізнання.
10. Теорія діалектики Г. Гегеля.
11. Антропологічні та соціальні ідеї Г. Гегеля.
12. Філософія Л.Фейєрбаха та її вплив на європейську філософію.
13. Марксистсько – ленінська філософія: міф чи реальність?

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 3.Гегель Г. В.Ф. Основи філософії права / Г.В.Ф. Гегель. – К., 2000.
- 4.Гегель Г. В.Ф. Философия истории / Г.В.Ф. Гегель. – СПб., 2000.
- 5.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 6.Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 7.Енгельс Ф. Діалектика природи // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К., 1963. - Т. 20.
- 8.Енгельс Ф. Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К., 1964. – Т. 21.
- 9.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 10.Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант. – К., 2000.
- 11.Маркс К. До критики політичної економії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К., 1963. – Т. 13.
- 12.Маркс К. Економіко-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – К., 1980. – Т. 42.
- 13.Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
- 14.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 15.Орлов С.В. История философии / С.В.Орлов. – СПб., 2007. – С. 99 – 118, 131 - 140.
- 16.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. — С. 75 - 84.
- 17.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 18.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 19.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.

20. Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
21. Причепій Е.М., Черній А. М., Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 120 - 145.
22. Радугин А. А. Філософія: Курс лекцій / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 111 - 136.
23. Спиркин А. Г. Філософія: Учебник / А.Г. Спиркин. - М., 2001. – С. 134 - 156.
24. Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
25. Фейербах Л. Сутність християнства / Л. Фейербах. – К., 1965.
26. Філософський енциклопедичний словник. - К., 2002.
27. Філософія: Навч. посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 77 - 97.
28. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 153 - 180.
29. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
30. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 7. Посткласична європейська філософія сер. XIX – XX ст.

Мета: формувати поняття про основні ідеї посткласичної європейської філософії сер. XIX — XX ст.; прослідкувати причини та особливості її виникнення, визначити основні ознаки філософії ірраціоналізму і позитивізму на прикладах ідей філософії А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, О. Конта; розглянути основні риси філософії екзистенціалізму, особливості його розвитку; охарактеризувати філософію психоаналізу, аналітичну філософію, сформувані уявлення студентів про філософську герменевтику та її особливості, філософію постмодерну; продовжити розвиток навичок аналітичного оцінювання філософських ідей, поглядів, виховувати шанобливе ставлення до світової культури та толерантне ставлення до протилежних думок.

Основні поняття: світова воля, ірраціональне, позитивне, переживання життя із середини, екзистенція, філософія життя, воля до влади, надлюдина, сцієнтизм,

персоналізм, верифікація, мова науки, парадигма, персональність, несвідоме, Я, Воно, Над – Я, отвір у буття, проект, екзистенціальний абсурд, морфологія культури, архетип.

План:

1. Зміна парадигми філософського мислення в ХІХ — на початку ХХ ст. Порівняльна характеристика вихідних ідей класичної та некласичної філософії.
2. Ірраціоналізм. Вихідні ідеї філософії А. Шопенгауера та С. Кіркегора.
3. «Філософія життя» Ф. Ніцше.
4. Позитивізм О. Конта.
5. Ідеї розроблення «наукової філософії». Аналітична філософія Б. Рассела.
6. Феноменологія Е. Гуссерля.
7. Антропологічний філософський напрям: екзистенціалізм (К. Ясперс, Ж – П. Сартр, А. Камю), персоналізм (Е. Муньє, М. Бердяєв), філософія психоаналізу: З. Фрейд і його послідовники.
8. Філософська герменевтика. М. Хайдеггер.
9. Культурологічні напрями (О. Шпенглер, А. Тойнбі).
10. Постмодерн. М. Фуко, Ж. Дерріда, П. Рікер.
11. Релігійна філософія ХХ ст.
12. Підсумки філософії ХХ ст.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте зміст основних змін у парадигмі філософського мислення при переході від класичної філософії до некласичної.
2. У чому протилежність раціоналістичного та ірраціоналістичного розуміння світу?
3. Назвіть основні ідеї філософії А. Шопенгауера.
4. Як ставиться проблема людини в діалектиці С. Кіркегора ?
5. Чи наближається позитивізм, розроблений О. Контом, до ваших поглядів на життя? Аргументуйте свою відповідь
6. Проілюструйте конкретними прикладами прояви внутрішньої суперечливості філософських ідей Ф. Ніцше.
7. Яким було ставлення Ф. Ніцше до християнства? За що Ф. Ніцше піддавав критиці християнську мораль?
8. Поясніть сутність феноменології Е. Гуссерля. Наведіть приклади практичного використання феноменології.
9. Які основні риси екзистенціалізму?
10. Як обговорюється проблема людини в працях Ж – П. Сартра та А. Камю.
11. Як ви розумієте твердження Ж. П. Сартра про те, що «людина приречена бути вільною»?
12. Чи можете ви дати визначення тих сфер психіки людини, які виділяє З. Фрейд? Спробуйте пояснити їх співвідношення.
13. Який, на ваш погляд, філософський зміст присутній у міркуваннях засновника психоаналізу?

14. На якій психоаналітичній концепції ґрунтується теорія З. Фрейда про походження суспільства, релігії та моралі?
15. Як творці неофрейдизму скорегували вчення З. Фрейда?
16. Що таке герменевтика? Коли вона виникла?
17. Які питання хвилюють філософів – герменевтиків ?
18. Чи відрізняється аналітична філософія від герменевтики?
19. Чи є аналітична філософія частиною філософії екзистенціалізму, герменевтики, позитивізму або вона становить окремий напрямок філософії?
20. Які основні положення філософії неотомізму?
21. Назвіть основні положення філософських вчень П. Т. де Шардена та Івана Павла II.
22. Що таке філософський постмодерн? Які тенденції розвитку філософії проявились у його ідеях?
23. Етика А. Шопенгауера носить переважно:
 - а) песимістичний характер
 - б) оптимістичний характер
 - в) дотримується збалансованої оцінки явищ життя
 - г) спирається на християнські заповіді
 - д) спирається на вимоги розуму
24. Датський філософ С. Кіркегор:
 - а) був послідовником А. Шопенгауера в дослідженні засад людського відношення до світу
 - б) був послідовником Г. Гегеля в пропаганді діалектичного мислення
 - в) вважав людське внутрішнє переживання життя єдиним предметом філософії
 - г) вважав, що людину слід вивчати з допомогою науки
 - д) вважав всі явища дійсності лише різними проявами життя
25. Поняття позитивного у філософії О.Конта позначало:
 - а) спостережуване, зрозуміле та корисне
 - б) економічно ефективне
 - в) основу прийняття виправданих політичних рішень
 - г) те ж саме, що й добро в етиці
26. Феноменологічна філософія Е. Гуссерля виходила із припущення:
 - а) що через феномен виходить у з'явлення ноумен
 - б) що феномен постає результатом дії речей-в-собі на органи чуттів людини
 - в) що феномен є тим, чим він є, що за ним не стоїть ніяка інша реальність
 - г) що феномен – це те, що виходить за межі повсякденного, що є незвичним та оригінальним
27. Філософія екзистенціалізму зосереджувалась перш за все на окресленні людського буття:
 - а) за допомогою науки та наукової термінології
 - б) через його відношення до світу природного буття
 - в) в його соціальних та психологічних якостях
 - г) через його внутрішнє людське сприйняття та переживання
28. Виберіть ті поняття, що були запроваджені М. Хайдеггером для окреслення людського способу буття:

- а) отвір у бутті; горизонт предметності
- б) тут – буття; при – бутті – перебування
- в) Воно, Я, Над – Я
- г) аніма, анімус
- д) буття-до-смерті

29. О. Шпенглеру – засновнику філософської культурології у XX ст. належить твір:

- а) «Новий Органон»
- б) «Буття і час»
- в) «Занепад Європи»
- г) «Міф про Сізіфа»
- д) «Міркування про історію»

30. Складовими культурологічної теорії О. Шпенглера постають:

- а) ідея морфології культури
- б) теза про те, що в основі культурних явищ лежать певні сталі структури людського інтелекту
- в) теза про те, що культури замкнені у відношенні одна до одної
- г) твердження про те, що культури створюються як результат сублимації несвідомого
- д) вчення про те, що культури зароджуються, досягають розквіту та

вмирають

31. Вихідна позиція неотомізму може бути охарактеризована як:

- а) сперечання розуму та віри
- б) симфонія розуму та віри
- в) взаємодоповнення релігії та науки
- г) несумісність релігії та науки
- д) підпорядкування релігії науці

32. Теософія як напрям релігійної філософії XX ст. характеризується тим, що:

- а) вона вірить у можливість людського розуму досягнути сутності Бога
- б) вона вважає, що всі релігії світу стверджують ту ж саму істину, проте в різних формах
- в) вона широко застосовує методи науки для проникнення у таємниці релігійних текстів
- г) вона наполягає на тому, що отримує прямі божественні одкровення

33. Виберіть варіанти правильної відповіді на питання.

Філософський постмодерн як один із напрямів філософії кінця XX ст.

характеризується наступними рисами:

- а) його предметом постають явища попередньої культури
- б) він намагається покласти в основу своїх тверджень чіткі логічні побудови
- в) йому притаманні прагнення стерти межі між різними сферами та напрямками інтелектуальної діяльності
- г) він сповідує принциповий антилогіцизм
- д) він налаштований на ведення вільного герменевтичного дискурсу

Теми для рефератів:

1. Класична і некласична європейська філософія: їх взаємні переваги та недоліки.
2. Песимістична етика А. Шопенгауера та її сучасна оцінка.
3. С. Кіркегор як попередник екзистенціалізму.
4. Сучасна оцінка вихідних ідей філософії позитивізму.
5. Філософські ідеї Ф. Ніцше та їх суперечливий вплив на громадську думку.
6. Ф. Ніцше та ніцшеанці.
7. Неопозитивізм та постпозитивізм.
8. Вихідні ідеї основних представників філософії екзистенціалізму.
9. Вплив ідей філософської антропології на сучасне розуміння людини.
10. Вихідні ідеї фрейдизму та неофрейдизму, їх вплив на духовне життя ХХ ст.
11. Вихідні ідеї феноменології Е. Гуссерля.
12. Культурологія у філософії ХХ ст.: ідеї та представники.
13. Загальна оцінка ідей структуралізму.
14. Провідні напрями релігійної філософії ХХ ст.
15. Філософський постмодерн: вихідні ідеї та їх оцінка.
16. Філософія та соціальні процеси в сучасному українському суспільстві.

Література:

1. Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
2. Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
3. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну / Ю. Габермас. – К., 2001.
4. Гадамер Ганс-Георг. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: В 2 т. / Ганс-Георг Гадамер. – К., 2000.
5. Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
6. Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
7. Гуссерль Э. Феноменология внутреннего сознания времени. Собрание сочинений. – Т. 1. / Э. Гуссерль. – М., 1994.
8. Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
9. Камю Ф. Бунтующий человек / Ф. Камю. – М., 1990.
10. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор. – М., 1993.
11. Маркузе Г. Одномерный человек / Г. Маркузе. – М., 1994.
12. Маркс К. До критики політичної економії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К.: Політвидав, 1963. – Т. 13.
13. Маркс К. Економіко-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – К., 1980. – Т. 42.
14. Мусский И.А. 100 великих мыслителей / И.А. Мусский. – М., 2002.
15. Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
16. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Ф. Ніцше. – К., 1993.

17. Орлов С.В. История философии / С.В. Орлов. – СПб., 2007. – С. 141 - 176.
18. Петрушенко В.Л. Основы філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 86 - 110.
19. Петрушенко В. Л. Основы філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
20. Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
21. Плахтій М.П. Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
22. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. – К., 1994.
23. Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
24. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 146 - 204.
25. Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 188 - 228.
26. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел. – К., 1995.
27. Рікер П. Історія та істина / П. Рікер. – К., 2001.
28. Сартр Жан-Поль. Екзистенціалізм – это гуманізм. Сумерки богів / Жан-Поль Сартр. – М., 1989.
29. Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 157 - 200.
30. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К. 1996.
31. Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
32. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден. – М., 1987.
33. Тойнбі А. Дослідження історії / А. Тойнбі. – К., 1995.
34. Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
35. Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 110 -162.
36. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 181 - 196.
37. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
38. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.
39. Фрейд З. Вступ до психоаналізу / З. Фрейд. – К., 1998.
40. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура / З. Фрейд. – М., 1992.
41. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э.Фромм. – М., 2004.
42. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М., 2005.
43. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. – М., 1993.
44. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление / А. Шопенгауэр. – М., 1991.
45. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М., 1993. – Т. 1.
46. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – М., 1991.
47. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М., 1991.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 8. Філософська думка в Україні.

Мета: визначити роль української філософії в розвитку української культури; окреслити найперші особливості української філософії, позначити її зв'язок із історією світової філософії; виділити основні етапи розвитку української філософії, розглянути її провідних представників та ідейні здобутки на кожному із таких етапів; виявити провідні тенденції сучасного розвитку української філософії; продовжувати формувати навички аналізу філософських ідей, робити висновки, виховувати цікавість до роздумів філософів України.

Основні поняття: світова філософія і національна філософія, риси національного характеру, антеїзм, сентименталізм, естетизм, барокальність, кордоцентризм, моральне повчання, натури суцього, ноосфера.

План:

1. Співвідношення національних філософій та світової філософії. Загальні особливості української філософії та етапи її розвитку.
2. Філософські джерела та ідеї часів Київської Русі.
3. Філософія українського гуманізму. Поява професійної філософії в Україні.
4. Особливості філософських курсів Києво – Могилянської академії.
5. Життя та творчість Григорія Сковороди.
6. Українська філософія XIX – XX ст.

Питання для самоперевірки:

1. Поясніть, чому українське світосприйняття характеризується естетизмом та сентиментальністю.
2. Чому, на ваш погляд, українська філософська думка не мала різкого розмежування із літературою, історіографією, мистецтвом?
3. Поясніть особливості філософії давніх слов'ян.
4. У чому полягають онтологічні та натурфілософські уявлення діячів культури Київської Русі?
5. Заповніть пропуски в реченнях:

- а) Світоглядна культура Русі акцентує увагу на таких важливих проблемах, як протистояння духу і ... , душі і тіла, ... і тілесного, Бога і
- б) Філософська думка Київської Русі мала християнський характер. У ній переважала етична проблематика: ... картина світу, ... , людина, людські вчинки, суспільство розглядалося крізь призму вічного конфлікту ... і
- в) Ю. Дрогобич вважав, що людина здатна ... , і ця здатність зумовлюється наявністю в природі непохитних законів.
- г) Однією з основних чеснот людини С. Оріховський вважав
6. Установіть відповідність між іменами філософів та їхніми характеристиками:
- 1) Іларіон Київський -
 - 2) Касіян Сакович -
 - 3) Володимир Мономах -
 - 4) Іван Вишенський -
- а) Демократ, палкий патріот, гуманіст. Часто під теологічною оболонкою проголошував ідеї соціальної рівності. У його світогляді помітні матеріалістичні тенденції.
- б) Державний і політичний діяч, письменник. Син князя Всеволода Ярославовича і візантійської княжни із сім'ї Мономаха. Хрещене ім'я Василь.
- в) Український мислитель, перший Київський митрополит із русичів. Започаткував теологічні та філософські засади християнства Київського. Один із перших фундаторів тенденції до інтелектуалізму
- г) Український культурно-освітній, церковний діяч, філософ. Його світобачення базувалося на принципах античних авторів, християнських мислителів Середньовіччя.
7. Дайте визначення поняттям:
- «Велесова книга» - це ...
- Ісахизм – це...
- Теософія – це...
8. Як професор Києво – Могилянської академії І. Гізель описує процес пізнання?
9. Унаслідок чого, на думку професора Г. Кониського, виникають відчуття в органах чуття?
10. Чим відрізняється курс філософії Ф. Прокоповича від курсу І. Гізеля?
11. Хто з українських філософів Києво-Могилянської академії спрямовував дослідний інтерес філософії на пізнання насамперед навколишнього світу й людини, спирався на людський розум, керувався єдиним методом, що уможлиблює здобуття істини?
12. У чому полягає оригінальність вчення про матерію і форму, що було представлене в Києво-Могилянській академії?
13. Серед натурфілософських проблем, що розглядалися на філософських курсах Києво-Могилянської академії, значна увага приділялася проблемі руху. Як професори академії розуміли рух?
14. Як професори Києво-Могилянської академії розуміли простір і час?
15. У чому вони вбачали сенс життя?
16. Як, згідно з думкою професорів – філософів, можна досягти щастя?
17. У чому полягає внесок у розвиток філософії праця українських діячів.

18. Як наведена цитата Г. Сковороди підтверджує його філософію про двонатурність світу?

«У цьому цілому світі два світи, з яких складається один світ: світ видимий і невидимий, живий і мертвий, цілий і розпадливий. Цей — риза, а той — тіло. Цей — тінь, а той — дерево. Цей — матерія, а той — іпостась, себто основа, що утримує матеріальний бруд так, як малюнок тримає свою барву. Отже, світ у світі — то є вічність у тлінні, життя у смерті, пробудження у сні, світло у темі, у брехні правда, у печалі радість, в одчаї надія».

19. Спираючись на давню філософську традицію (античну, натурфілософію М. Кузанського, Дж. Бруно, філософські курси києво-могилянців, зокрема С. Полоцького), Г. Сковорода поділяв усе суще на три специфічні види буття — «світи». Назвіть їх.

20. Прочитайте вислів і поясніть, про що міркує Г. Сковорода:

«Якщо хочеш виміряти небо, землю і моря — повинен спочатку виміряти себе».

21. Вставте пропущені слова в реченнях:

а) Концепція ... світів Григорія Сковороди стверджує, що існують світи:

1) великий або ... ;

2) малий або ... ;

3) символічний

б) Терміном «твар» філософ позначав

в) «Видимостью, внешностью, наружностью» Г. Сковорода називав ... , бо світ речей, на його думку, залежить від невидимості.

г) У працях Г. Сковороди Бог означає не тільки невидиму натуру чи просто натуру, а й

22. Назвіть імена філософів, яким належать такі вислови:

а) Досвід і споглядання — це два мечи вченого, на які той має спиратися, щоб уникнути небажаного шкутильгання.

б) Речі зовнішнього світу, діючи на органи чуття, посиляють їм чуттєві образи. Останні, потрапляючи на якийсь із органів чуття, відбиваються на ньому і стають «закарбованими образами».

23. Назвіть імена філософів, про яких ідеться в характеристиках:

а) Автор філософсько-богословських праць «Твір про всю філософію» (1645—1647 рр.), «Мир з Богом людині» (1669 р.) та полемічного трактату «Правдива віра» (1668 р.).

б) Він жив у 1618—1736 рр. Український теолог, поет, математик, ректор Київської академії у 1710—1716 рр., архієпископ Великоновгородський та Великолуцький.

24. Які історичні умови вплинули на формування філософських ідей Т. Шевченка?

25. Якою мірою філософія Т. Шевченка пов'язана з антропоцентризмом?

26. Назвіть основні письмові джерела з філософії першої половини ХІХ — першої половини ХХ ст.

27. Хто з філософів цього періоду вам ближчий за своїми ідеями? Чому?

28. Перелічіть основні риси філософії М. Драгоманова.

29. Що таке кордоцентризм П. Юркевича?

30. Свою світоглядну позицію І. Франко визначав як... .

31. Українська філософія ХХ ст.:
- а) припинила свій розвиток
 - б) розвивалась кількома потоками: в діаспорі, в радянській Україні та в Західній Україні
 - в) успішно розвивалась лише за межами радянської України
32. Вчення про ноосферу та загальні перспективи науково – технічного поступу людства було розроблене:
- а) П. Юркевичем
 - б) В. Зеньковським
 - в) О. Гіляровим
 - г) В. Вернадським
33. Назвіть автора першого достатньо виваженого та авторитетного дослідження історії філософії в Україні:
- а) В. Зеньковський
 - б) В. Вернадський
 - в) О. Гіляров
 - г) Д. Чижевський
34. Д. Донцов, один із яскравих теоретиків українського націоналізму, базував свою концепцію на засадах філософії:
- а) Г.Гегеля
 - б) А. Шопенгауера
 - в) Т. де Шардена
 - г) Ф. Ніцше
35. Радянські українські філософи 70 – 80-х років ХХ ст. розглядали філософські проблеми із наголосом на:
- а) логіку та мову науки
 - б) діалектичну методологію
 - в) світоглядних та життєво – смислових питаннях
 - г) онтологічних питаннях

Теми рефератів:

1. Особливості української міфології.
2. Філософська культура Київської Русі.
3. Філософсько-духовна спадщина Г. Сковороди.
4. Антропоцентризм як світоглядна риса Т. Шевченка.
5. Філософія серця П. Юркевича.
6. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова.
7. Місце І. Франка в історії української філософської думки.
8. Історіософія М. Грушевського.
9. Духовний потенціал української ідеї.
10. Проблема національної еліти в історіософії Д. Донцова.
11. Ю. Липа та Л. Ребет як теоретики українського націоналізму.
12. Національна культура і державність.
13. Проблема «Схід – Захід» у творчості М. Хвильового і О. Шпенглера.
14. Феноменологія Ю. Вассіяна.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Андрущенко В. Історія соціальної філософії / В. Андрущенко.-К.,2000.
- 3.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 4.Винниченко В. Відродження нації. У 3-х т. – К., 1996.
- 5.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 6.Горський В.С. Історія української філософії: Навч.посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 7.Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М.Грушевський. – К., 1991.
- 8.Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї / Д.Донцов. – К., 1991.
- 9.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] / за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця .- Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 10.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 11.Огородник І. В., Русин М. Ю. Українська філософія в іменах: Навч. посібник/За ред. М.Ф. Тарасенка. – К., 1997.
- 12.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
13. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 111 - 137.
- 14.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 15.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 16.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів / Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
17. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник. – К., 2003. – С. 205 – 257.
- 18.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001.
- 19.Сковорода Г. Кольцо. Дружеский разговор о душевном мире // Зібр. творів: У 2 т. – Т. 1. – К., 1973.
- 20.Сковорода Г. Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті.// Твори: У 2-х т. – Т. 1. – К., 1994.
- 21.Спиркин А. Г. Философия / А.Г. Спиркин. - М, 2001.
- 22.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 23.Українка Леся. Contra spem spero. Сім струн // Вибрані твори. – К., 1974.
- 24.Федів Ю., Мозкова Н. Історія української філософії/ Ю. Федів, Н. Мозкова.- К.,2000.
- 25.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 26.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та

інш. – К., 2006. – С. 164 - 180.

27.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С.197 – 224.

28.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.

29.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

30.Франко І. Я. Поза межами можливого. Збір. творів: У 50 т. – К., 1986. – Т. 45.

31.Шевченко Т. Г. І мертвим і живим...// Кобзар. – К., 1972.

32.Юркевич П.Д. Вибране. – К., 1993.

33.Юркевич П. Д. Серце та його значення у духовному житті людини згідно з ученням слова Божого. – К., 1993.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>

<http://tureligious.com.ua/>

<http://www.philosophy.ua/>

<http://all-filosof.ru/>

<http://filosofia.ru/>

<http://www.lib.ru/FILOSOF/>

<http://antology.rchgi.spb.ru/>

<http://filosof.historic.ru/>

http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Змістовий модуль 3. Онтологія і гносеологія.

Онтологія – філософський зміст проблеми буття.

Особливості філософського осмислення буття.

Людське усвідомлення реальності.

Філософське вчення про розвиток.

Свідомість.

Тема 1. Особливості філософського осмислення буття. Людське усвідомлення реальності.

Мета: виявити особливості проявів філософського мислення у сфері людського усвідомлення реальності; прослідкувати, як при цьому проявляються такі важливі риси філософського мислення, як граничний рівень узагальнення, його принциповий людиноцентризм та інш.; ознайомитись із найпершими філософськими категоріями буття та його атрибутами; окреслити найважливіші особливості сучасної наукової картини світу.

Основні поняття: буття, існування, реальність, субстанція, монізм, динамізм, дійсність, наукова картина світу, антропний принцип, інтенція.

План:

1. Особливості філософського осмислення буття. Функції буття у філософії.
2. Людське усвідомлення реальності.
3. Категорії буття в історії філософії. Особливості класичного та некласичного розуміння буття.
4. Сучасна наука про рівні та форми виявлення буття.

Питання для перевірки:

1. Що таке «буття» у філософському вимірі?
2. Що означає «бути»?
3. Чи можна ототожнити слова «бути» й «існувати»?
4. Які форми людського буття розрізняють?
5. У чому полягає філософський зміст проблеми буття?
6. Як у ході історичного розвитку суспільства у філософії змінювалися уявлення про стан буття?
7. У чому проявляється буття природного?
8. Що таке субстанція?
9. Яким є співвідношення понять «буття» і «субстанція»?
10. У чому полягає єдність і різноманітність світу?
11. Дайте визначення поняттям: «буття», «монізм», «дуалізм», «субстанція», «рух», «час», «простір».
12. Охарактеризуйте три основні концепції буття (матеріалістичну, ідеалістичну, некласичну) в історії філософії.
13. Заповніть таблицю:

Філософ	Філософія буття у тезах
Парменід	
Сократ	
Платон	
Й. Фіхте	
Р. Декарт	
М. Хайдеггер	
І. Кант	
Ф. Енгельс	
М. Федоров	

14. Під онтологією слід розуміти:
 - а) розділ філософії, що досліджує вартості буття
 - б) розділ філософії, що досліджує сутність людини
 - в) розділ філософії, що досліджує сутність буття світу
 - г) розділ філософії, що досліджує сутність пізнання
15. Основним об'єктом вивчення онтології є:
 - а) світ як певна реальність і визначеність людського буття
 - б) світ суспільства як цілісності
 - в) ідеальний світ

- г) матеріальний світ
- 16. До різновидів онтологій належать:
 - а) екзистенціалізм
 - б) монізм
 - в) патерналізм
 - г) дуалізм
 - д) структуралізм
 - е) плюралізм
- 17. До основних видів реальності відносять:
 - а) соціальну
 - б) природну
 - в) об'єктивну
 - г) культурну
 - д) суб'єктивну
- 18. Моністично-ідеалістичні погляди на проблему першопочатку буття розвивав:
 - а) Платон
 - б) Б.Спіноза
 - в) Г.Гегель
 - г) К.Маркс
- 19. Основні форми існування матерії:
 - а) кількість і якість
 - б) час і простір
 - в) сутність і явище
 - г) життя і смерть

Теми рефератів:

1. Світ та форми його освоєння.
2. Моделі світу як Всесвіту (релігійна, міфологічна, наукова).
3. Форми освоєння світу.
4. Особливості буття духовного.
5. Буття людини і власне людське буття.
6. Культурний простір і час як форми буття людини.
7. Рух і розвиток у світлі теорії самоорганізації.
8. Сущє, сутність, існування.
9. Буття і розум.
10. Соціально-історичний час і простір.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Арістотель. Метафізика / Арістотель. – К., 2000.
- 3.Бердяев Н.А. О назначении человека / Н.А.Бердяев. – М., 1993.
- 4.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 5.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.

6. Камю Ф. Бунтующий человек / Ф. Камю. – М., 1990.
7. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант. – М., 1966.
8. Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
9. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Ф. Ніцше. – К., 1993.
10. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 138 - 150.
11. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
12. Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика, логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
13. Плахтій М.П. Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
14. Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
15. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А. М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 258 - 291.
16. Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001.
17. Сартр Жан-Поль. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
18. Спиркин А. Г. Философия / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 223 - 307.
19. Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
20. Федів Ю., Мозкова Н. Історія української філософії/ Ю. Федів, Н. Мозкова.- К., 2000.
21. Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
22. Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 182 - 191.
23. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 278 - 302.
24. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
25. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.
26. Фромм Э. Бегство от свободы / Э.Фромм. – М., 2005.
27. Шелер М. Избранные произведения / М.Шелер. – М., 1995.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>

Тема 2. Філософське вчення про розвиток.

Мета: з'ясувати, що представляє собою діалектика як вчення про розвиток, у чому полягає її зміст, закони, категорії, які вона має альтернативи, допомогти усвідомити студентам те, що знання загальних законів розвитку, які надає діалектика, створює можливість розібратися в минулому, правильно зрозуміти процеси, що відбуваються у наш час, передбачити майбутнє.

Основні поняття: зміна, рух, розвиток, діалектика, метафізика, закон єдності та боротьби протилежності, релятивізм, детермінізм.

План:

1. Поняття змін, руху і розвитку.
2. Діалектика як загальна теорія розвитку, її структура (принципи, закони, категорії).
3. Критика діалектики та альтернативні концепції розвитку.
4. Філософський детермінізм, його форми і проблема причинності.

Питання для перевірки:

1. Знайдіть визначення понять «зміна», «рух», «зростання», «розвиток», «прогрес», «регрес».
Наведіть приклади з історії, які підтверджують наведені вами визначення. Як ви вважаєте, чи є поняття «зростання» і «розвиток» тотожними?
2. Наведіть визначення понять «зростання» та «розвиток» і знайдіть у них ознаки руху і розвитку (або виявіть їх відсутність): світ природи, цикли руху Сонця, цикли руху Місяця, пори року, просування стрілки годинників, спорудження будинку, діяльність людини у сфері мистецтва, розвиток рослини з насіння.
3. Рух — це поняття про існування безперервних змін. Так чи ні?
4. Спокій є специфічною формою руху або відсутністю зміни форми руху. Рух і спокій є двома взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими протилежностями, якими характеризуються
принципово відмінні між собою типи форм руху. Так чи ні?
5. Розвиток слід розглядати як окремий тип форм руху. Тому може йтися про наявність розвитку у фізичних, хімічних, біологічних чи соціальних процесах. Так чи ні?
6. З'ясуйте сутність основних категорій, що характеризують діалектику як теорію розвитку?
7. Розкрийте поняття закону.
8. У чому полягають особливості закону взаємного переходу кількісних змін у якісні?

9. Що відображає закон єдності та боротьби протилежностей?
10. Розкрийте сутність діалектичного заперечення.
11. Назвіть основні принципи діалектики.
12. Назвіть категорії діалектики та їхні особливості.
13. Розкрийте сутність альтернативних концепцій діалектики.
14. Як ви розумієте вислів К. Маркса, що «якби сутність і явище співпали, то наука була б не потрібна»?
15. Що означає поняття детермінізм?
 - а) вчення про причинну обумовленість
 - б) вчення про людину
 - в) вчення про першоматерію
 - г) вчення про примат знання над вірою

Теми для рефератів:

1. Діалектика як теорія розвитку.
2. Діалектика кількісних та якісних змін.
3. Діалектична суперечність як джерело розвитку.
4. Особливості закону заперечення заперечення.
5. Категорії діалектики як універсальні форми мислення.
6. Метафізика – альтернатива діалектики як теорії розвитку.
7. «Негативна» діалектика: сутність, основні положення і принципи.
8. Софістика і еклектика – альтернатива діалектики як логіки.
9. Догматизм і релятивізм – альтернативи діалектики як теорії пізнання.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Аристотель. Метафізика / Аристотель. – К., 2000.
- 3.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
4. Гегель Г.В.Ф. Наука логики.// Соч.: В 3 т. – М., 1970. – Т. 1. – С. 137 – 168, 237 – 347.
- 5.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
6. Енгельс Ф. Діалектики природы. // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 20. – С. 128 – 136.
- 7.Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант. – М., 1966.
- 8.Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант. – К., 2000.
- 9.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 10.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 138 - 150.
- 11.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 12.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.

- 13.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 14.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 15.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А. М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 258 - 291.
- 16.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001.
- 17.Спиркин А. Г. Философия / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 223 - 307.
- 18.Таранов П. С. 150 мудрецов и философов: Жизнь, судьба, учение, мысли. В 2-х т. / П.С.Таранов. - Симферополь — Запорожье, 2000.
- 19.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 20.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006.– С. 213 - 237.
- 21.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 278 - 302.
- 22.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 23.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 3. Свідомість як філософська проблема.

Мета: осягнути складність та фундаментальність проблеми свідомості для філософії та науки; окреслити її значення для людського буття, життєвого самовизначення, для розуміння особливостей людської діяльності та творчості; окреслити ознаки свідомості, провести критичний аналіз основних концепцій походження свідомості; розглянути структуру та основні функції свідомості; продовжити формування у студентів навичок аналізу навчального матеріалу, його синтезу; виховувати в них почуття потреби у формуванні свідомого світогляду.

Основні поняття: дух, ідеальне, ідеація, інтенція, предметність, розум, мислення, знання, почуття та емоції, воля, доцільність, діяльність, цілісність, психіка.

План:

1. Проблема онтологічного статусу свідомості та її суттєві ознаки.
2. Проблема походження свідомості.
3. Ідеальний статус буття свідомості. Свідомість і мова.
4. Структура та функції свідомості.

Питання для перевірки:

1. Складіть конспект за таким планом:
 - I. Постановка проблеми свідомості в історії філософії.
 - а) наукові теорії походження свідомості.
 - б) концептуальна позиція філософів за принципом матеріалістичного та ідеалістичного світорозуміння.
 - II. Структура свідомості.
 - а) чуттєво-емоційний компонент свідомості.
 - б) емоційно-вольовий компонент свідомості.
 - в) абстрактно-логічний компонент свідомості.
 - III. Мова як практична свідомість.
 - IV. Розум людини як категорія філософії.
 - V. Свідомість і самосвідомість.
 - VI. Функції свідомості.
 - VII. Ідеологія як філософське поняття.
 - а) три рівні самосвідомості.
 - б) зв'язок проблеми свідомості з найважливішими особливостями людини.
 - VIII. Суспільна практика.
2. До структури свідомості можна зарахувати:
 - а) мрії, образи, уявлення, почуття
 - б) несвідоме, підсвідоме, свідоме та самосвідомість
 - в) мислення, почуття та емоції, волю
 - г) знання, ідеї, теорії, уявлення, бажання
3. Особливий, небіологічний тип людської поведінки виявляється в тому, що людина (виберіть два варіанти):
 - а) не діє за схемою «стимул - реакція»
 - б) має розвинену та спеціалізовану нервову систему
 - в) діє цілеспрямовано
4. Існуючі різні концепції походження свідомості можна оцінити так:
 - а) їх потрібно синтезувати
 - б) серед них слід обрати одну, найприйнятнішу та найвиправданішу
 - в) їх треба розглядати за принципом доповнюваності, оскільки кожна з концепцій вносить власний штрих у картину походження свідомості
5. Як ви розумієте поняття «ідеальне»?
 - а) як позначення чогось лише уявного
 - б) як статус існування образів та уявлень людської свідомості
 - в) як досконале, неперевершене

г) як доведення параметрів певних якостей або відношень до їх гранично можливого виміру

д) як еталонні виміри сущого

6. Дайте визначення понять: «ідеальне», «розум», «свідомість», «мислення», «мова», «мовлення».

7. Чи може сформуватися свідомість у сліпоглухонімих дітей, якщо розвинути в них навички предметно-практичної діяльності?

8. На прикладі художнього твору Редьярда Кіплінга «Мауглі» поясніть, чи може стати дитина розумною істотою, якщо вона виросла серед тварин?

9. Які питання дитини засвідчують, що в неї сформувалася свідомість, і які свідчать про те, що в неї сформувалася самосвідомість?

10. Що означає «мислити абстрактно» і «мислити конкретно»?

11. Чим відрізняється мова жестів від вербальної мови?

12. Що таке свідомість і самосвідомість?

13. Перерахуйте та коротко охарактеризуйте суттєві ознаки свідомості.

14. Коротко охарактеризуйте основні концепції походження свідомості, поясніть переваги та недоліки кожної із них.

15. Розкрийте основні аспекти виявлення ідеальності свідомості.

16. Окресліть основні складові структури свідомості.

17. Поясніть ті функції свідомості, які ви вважаєте найважливішими.

Теми рефератів:

1. Проблеми і складнощі наукового вивчення свідомості.

2. Суттєві ознаки людської свідомості та її принципова відмінність від інтелекту тварин.

3. Свідомість і самосвідомість.

4. Порівняльний аналіз основних концепцій походження свідомості.

5. Людська свідомість, діяльність і творчість.

6. Проблема ідеального у філософії. Ідеальність свідомості.

7. Свідомість і мова.

8. Функції свідомості та проблеми людського самовиховання.

9. Душа та її розуміння.

Література:

1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.

3.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.

4.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.

5.Мамардашвили М. Сознание как философская проблема // Вопросы философии. – 1996. № 10.

6.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.

7.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. –С. 151 - 166.

8.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко.

– 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.

9.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.

10.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.

11.Поппер К. Знание и психофизическая проблема: В защиту взаимодействия. – М., 2008. – С. 159 – 190.

12.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.

13.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А. М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 292 - 309.

14.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001.

15.Спиркин А. Г. Философия / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 337 - 377.

16.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.

17.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 194 - 212.

18.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 349 - 370.

19.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.

20.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>

<http://tureligious.com.ua/>

<http://www.philosophy.ua/>

<http://all-filosof.ru/>

<http://filosofia.ru/>

<http://www.lib.ru/FILOSOF/>

<http://antology.rchgi.spb.ru/>

<http://filosof.historic.ru/>

http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Тема 4. Гносеологія – проблема розвитку людського пізнання і людське пізнання розвитку.

Мета: поглибити уявлення про особливості духовних процесів, що перебувають у дії; з'ясувати зв'язок пізнання із становищем людини у світі, із її життєвою долею та перспективами; окреслити умови, можливості та рівні пізнання, його різновиди та форми; доторкнутись до таємничого поняття істини та виявити його відмінність від правди, а також його складний зв'язок із знанням та пізнанням.

Основні поняття: суб'єкт, об'єкт, предмет, гносеологія, епістемологія, агностицизм, чуттєве пізнання, скептицизм, релятивізм, догматизм, істина, достовірність, правда, раціональне пізнання.

План:

1. Поняття пізнання та його види.
2. Рівні та форми пізнання.
3. Проблема істини в пізнанні. Істина та якісні характеристики знання.
4. Методи і форми наукового пізнання.
5. Людина і пізнання. Істина і правда.

Питання для самоперевірки:

1. За своїм найпершим значенням пізнання — це:
 - а) продукування інформації
 - б) процес взаємодії свідомості та дійсності, результатом якого постають знання та уявлення
 - в) взаємодія суб'єкта та об'єкта
2. Об'єкт пізнання:
 - а) передуює суб'єкту та визначає його
 - б) є похідним від суб'єкта
 - в) є невід'ємним від суб'єкта, оскільки вони постають сторонами єдиного процесу пізнання
3. Почуттєве пізнання як рівень пізнання характеризується:
 - а) тим, що воно є єдиним джерелом пізнання
 - б) найбільшою достовірністю, оскільки прямо засвідчує реальність
 - в) тим, що воно є найпершим джерелом пізнання
 - г) чітким відокремленням істотного від неістотного
4. Найпершим та найважливішим для людини видом пізнання постає:
 - а) наукове пізнання
 - б) життєво-досвідне пізнання
 - в) художньо-мистецьке
 - г) релігійно-містичне
 - д) жодний із видів пізнання, оскільки вони лише разом охоплюють усі пізнавальні здібності та можливості людини.
5. Почуттєве пізнання можна схарактеризувати таким чином:
 - а) воно є єдиним джерелом, що формує зміст наших знань
 - б) воно є сумнівним джерелом знання та пізнання і, скоріше, вводить нас в оману
 - в) воно є вихідним пунктом пізнання, проте через свої недоліки повинно переходити в раціональне пізнання
 - г) немає правильної відповіді
6. Істина для пізнання постає:
 - а) ніколи не досяжним ідеалом
 - б) певними його елементами, що наявні в будь-якому знанні

- в) стратегічним орієнтиром пізнання та його цінністю
 - г) немає правильної відповіді
7. У сучасній філософії критерій істини визначається як:
- а) всесвітньо-історична практика всього людства
 - б) згода більшості людей вважати щось істиною
 - в) синтетичне утворення, у якому кожний рівень пізнання відіграє свою особливу роль
 - г) немає правильної відповіді
8. Розкрийте сутність пізнання.
9. У чому полягає пізнання як ставлення людини до світу?
10. Перелічіть види пізнання, коротко схарактеризуйте їх.
11. Дайте визначення понять: пізнання, гносеологія, сенсуалізм, раціоналізм, епістемологія.
12. Закінчіть речення.
- а) Наука — це...
 - б) Наукове пізнання — це...
13. У чому полягає різниця між поняттями «наука» і «наукове пізнання»?
14. Назвіть особливості почуттєвого пізнання.
15. Що таке «поняття» як філософська категорія?
16. Дайте визначення понять «судження» й «умовивід».
17. Що таке істина?
18. Чи існує об'єктивна істина?
19. Що відображає людське уявлення?
20. Що є відносне й абсолютне в істині? Наведіть приклади.
21. У чому полягає гнучкість і конкретність істини?
22. Про що свідчить той факт, що в прадавні часи люди вважали, що Земля є площиною, оскільки далекі мандри були тоді неможливі ані землею, ані водою, а горизонт здавався певною досяжною межею.
23. Назвіть основні ознаки, що характеризують спільні й відмінні риси емпіричного та теоретичного рівнів пізнання.
24. Які методи пізнання ви знаєте?
25. Схарактеризуйте форми наукового пізнання.
26. Дайте визначення понять: «індукція», «дедукція», «моделювання», «ідеалізація», «аналіз», «синтез», «узагальнення», «абстрагування», «експеримент».
27. Вставте пропущені слова в тексті.
- а) Предметом пізнання можуть бути події матеріального ... і свідомості, ситуації, тіла і процеси. Знання предмета, який не створено людиною, виглядає як відповідь на запитання: «Що є ... ?». Скорочено таке знання іменують: знати, що.
 - б) Знання предмета, створеного або створюваного людиною, може виявитися відповіддю не лише на запитання: «Що є предметом?», але й на запитання: «Як створити ... ?». Знання відповіді на нього скорочено іменують: знати, як. ... Засобами ... можуть бути речі та процеси природного або штучного походження, що використовуються людиною в ... : органи чуття, прилади й спостереження за їх допомогою, ... і вимірювання в ньому, мислення в поняттях та ... в) Засоби пізнання покликані забезпечити перехід від пізнання до ... та його носія — ... ,

яка застосовує Таке покликання обумовлює їх залежність від властивостей людини та ... пізнання.

Розкриття суті пізнання вимагає не тільки встановлення його змісту, елементів, але й виявлення їх ... у взаємозв'язках.

28. Заповніть пропуски в реченнях словами з наведеного переліку.

... говорить: «Я не знаю, що це таке, але сподіваюся дізнатися». ... ж стверджує:

«Я не знаю, що це таке, і ніколи не дізнаюся».

Перелік слів: агностик; людина, охоплена прагненням знання.

Теми рефератів:

1. Людина і пізнання. Чи приречена людина на пізнання?
2. Поняття пізнання та його види.
3. Взаємні впливи наукового, мистецького та життєво-досвідного пізнання.
4. Рівні пізнання та їх взаємозв'язок.
5. Проблема істини в пізнанні. Основні концепції істини та їх оцінка.
6. Істина та життєва правда.
7. Поняття методу пізнання та його значення в науковому пізнанні.

Література:

1. Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001
2. Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
3. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2013.
4. Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К.,2004.
3. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 167 – 178, 209 - 212.
4. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
5. Петрушенко В. Л. Філософія : навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. –Львів: «Магнолія 2006», 2015.
6. Поппер К. Логика наукового дослідження / К. Поппер. – М., 1983.
7. Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник / Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 310 - 334.
8. Радугин А.А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. – М., 2001. – С. 176 - 187.
9. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. М. Рубанець. – Суми : Університетська книга, 2013.
10. Спиркин А.Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. – М., 2001. – С. 378 - 474.
11. Філософський енциклопедичний словник.- К., 2002.
12. Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 238 - 279.
13. Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 413 - 489.

- 14.Філософія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. В. Губерський та ін. ; за ред. Л. В. Губерського]. – Х. : Фоліо, 2013.
- 15.Філософія : Хрестоматія (від витоків до сьогодення) : Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2012.
- 16.Хрестоматія з історії європейської філософії : навч. посіб. / під заг. ред. В. Л. Петрушенка. – Львів : Новий Світ-2000, 2013.
- 17.Щерба С. П. Філософія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, О. А. Заглада ; за ред. д-ра філос. наук, проф. С. П. Щерби. – Житомир : Полісся, 2012.
- 18.Юм Д. Исследования о человеческом познании. Глава XII. Об академической или скептической философии. Соч. Т.2. – С. 129 – 144.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Змістовий модуль 4. Соціальна філософія. Соціальна філософія та філософія історії. Філософія і культура.

Мета: знайомство із провідними категоріями та проблемами соціальної філософії; осмислення суспільства як якісно особливого прояву реальності, виявлення найперших функцій і основних сфер суспільного життя; співвідношення людини і суспільства; знайомство із предметом філософії історії, її вихідною проблематикою, сучасним колом найгостріших проблем; осмислити культуру як сферу, що постає основним людиноутворюючим суспільно – історичним чинником.

Основні поняття: суспільство, соціум, соціальні якості, соціалізація, масова свідомість, тоталітаризм, лібералізм, інтеракціонізм, ідеологія, духовне життя суспільства, історія, суб'єкт історії, історична доля, етапи історії, прогрес і регрес, чинники історії, умови історії, друга природа, спосіб діяльності, ієрархія цінностей, індустріальне суспільство, глобальні проблеми, постіндустріальне суспільство.

План:

1. Філософія історії як напрям філософського знання: історичне формування проблематики.
2. Філософія історії про суб'єкт, рушійні сили, умови та чинники історичного процесу. Людина та історія.
3. Суспільство як система: основні елементи суспільного життя та їх взаємозв'язок. Духовне життя суспільства.
4. Філософія і культура. Особливості сучасних проявів культури. Суттєві ознаки культури.
5. Поняття цивілізації. Взаємозв'язок культури та цивілізації.
6. Національні культури та культура загальнолюдська.
7. Проблеми майбутнього у сучасній соціально – політичній думці.

Питання для перевірки:

1. Дайте перелік основних сфер суспільного життя та охарактеризуйте їх взаємозв'язок.
2. Розкрийте структуру духовного життя суспільства та поясніть її основні складові.
3. Які характерні риси підходу до розгляду суспільства ви можете назвати?
4. Охарактеризуйте сучасні підходи до розуміння суспільства.
5. Дослідіть перебіг еволюції уявлень про соціум як систему суспільного співжиття.
6. Доведіть, що суспільство є системою, яка самоорганізується та саморозвивається.
7. Доведіть, що:
 - а) суспільне є реальністю відносин, створених людьми в суспільстві
 - б) соціальне є реальністю відносин, створених особистостями в суспільстві
 - в) соціум — це соціалізоване суспільство.
8. Розкрийте зміст понять: «закон», «закономірність», «випадковість соціальних відносин», «стихійність соціальних відносин», «соціум», «суспільство».
9. Установіть відповідність між автором ідеї та її змістом:
 1. Ніколо Макіавеллі -
 2. Георг Гегель -
 3. Еріх Фромм -
 - а) Вищою метою всіх соціальних заходів повинні бути людське благо й відвернення людських страждань; не максимальне споживання, а лише розумне споживання є запорукою здоров'я й добробуту людини;
 - б) Людська діяльність — єдиний адекватний засіб, що через Світовий Дух реалізує свою внутрішню мету. Суспільство — цілісна система, що саморозвивається завдяки діяльності людей;
 - в) Держава постає у вигляді однієї зі складових соціуму як більш широкого й фундаментального утворення.
10. Окресліть коло питань, що входять у дослідження філософії історії.
11. Поясніть основні тлумачення спрямованості історичного процесу.

12. Поясніть, як співвідносяться між собою суб'єкт історії та її рушійні сили.
13. Дайте критичну оцінку концепцій, які вважають природні умови вирішальним чинником історії.
14. Спробуйте сформулювати та обґрунтувати своє розуміння співвідношення людини та історії. Чи можна вважати історію реальною дійовою особою?
15. Окресліть основні аспекти філософського розуміння культури.
16. У чому полягають особливості формування української культури?
17. Дайте поняття цивілізації, окресліть сучасні тлумачення взаємозв'язку культури та цивілізації.
18. Дайте критичну оцінку теорії цивілізації О. Шпенглера.
19. Окресліть основні аспекти взаємозв'язку національних культур та світової культури.
20. Поясніть, що таке глобальні проблеми сучасної цивілізації. Наведіть їх перелік.
21. Предметом соціальної філософії є:
 - а) цілісна система у взаємодії всіх сторін суспільства
 - б) функціонування і розвиток соціальних інститутів
 - в) закони виникнення культурних сфер суспільства
 - г) суспільно-виробничі закони
22. Яке з визначень найбільш влучно розкриває термін «суспільство»?
 - а) сукупність індивідів
 - б) система, що саморозвивається
 - в) об'єднання класів
 - г) поєднання общин
23. З точки зору волонтаризму, від чого залежить розвиток історії?
 - а) від факторів поза людиною
 - б) від випадкового збігу обставин
 - в) від людини, як біопсихічної істоти
 - г) від дій людини, що залежать від її волі
24. Співвіднесіть поняття "культура" і "цивілізація" - вони...
 - а) тотожні поняття
 - б) протилежні поняття
 - в) цивілізація складова культури
 - г) культура входить до цивілізації
25. Хто з мислителів розвивав надіндивідуальний підхід в соціальній філософії?
 - а) К. Маркс.
 - б) М. Вебер.
 - в) французькі просвітники.
 - г) Т. Парсонс.
26. Позначте найбільш повне визначення поняття "суспільство":
 - а) взаємодія людей заради загальної вигоди
 - б) форма життєдіяльності людей
 - в) різноманітність форм буття людини
 - г) сукупність прошарків та класів

27. Який з типів цивілізації формується в наш час?
- а) космогенний
 - б) індустріальний
 - в) інформаційний
 - г) занепад цивілізації
28. Рушієм історичної закономірності в марксизмі є:
- а) розвиток суспільного матеріального виробництва
 - б) розвиток суспільного духовного виробництва
 - в) розвиток особистості та подолання нею відчуження
 - г) розвиток взаємодії людини з природою
29. Соціальна структура суспільства - це:
- а) сукупність соціальних спільнот та зв'язки між ними
 - б) сукупність сфер діяльності
 - в) сукупність класів
 - г) розподіл соціуму за владною ознакою
30. Що таке культура в широкому сенсі?
- а) все, що нас оточує
 - б) освіта
 - в) мистецтво
 - г) все, що створено людиною

Теми рефератів:

1. Різноманіття суспільних форм і проблема єдності соціального процесу.
2. Соціальний простір і час: основні закономірності розвитку.
3. Традиції як форми соціального відтворення.
4. Суперечності в соціальних спільнотах людей та шляхи їх вирішення.
5. Основні засади філософського розуміння суспільства
6. Особливості соціальної структури українського суспільства.
7. Власність і експлуатація: сучасна філософська інтерпретація.
8. Проблема об'єкта в історії.
9. Проблема суб'єкта в історії. Специфіка діяльності та закономірності співвідношення поколінь.
10. Поняття цивілізації: історія тенденції розвитку.
11. Суперечності сучасного світу і моделювання майбутнього.
12. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх розв'язання.
13. Криза світової цивілізації на рубежі XX – XXI ст.: можливі варіанти виходу.
14. Культура людського співбуття.
15. Культурний простір і час як форми буття людини.
16. Культура і цивілізація.
17. Культура і сучасний світ.
18. Людинотворча сутність культури.
19. Українська духовна культура: діалектика національного і загальнолюдського.
20. Українське національне відродження і культура.
21. Філософія культури і парадигми філософського мислення.
22. Культура мислення і мислення про культуру.

23. Мораль і спадкоємність норм культури.
24. Мистецтво: форма свідомості чи переживання?

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 3.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 4.Горський В.С. Історія української філософії: Навч. посіб. / В.С. Горський. - К., 2001.
- 5.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. — Ужгород : Патент, 2014.
- 6.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 7.Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас. Вибрані твори / Х. Ортега-і-Гасет. — К., 1994.
- 8.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. — К., 2002. —С. 213 - 243.
- 9.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. — 4-те вид., виправ. і доп. — Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 10.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. — Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 11.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. — Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 12.Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. / К. Поппер. — К., 1994.
- 13.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 14.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. — К., 2003. — С. 420 - 480.
- 15.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. — С. 229 - 260.
- 16.Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. — С. 475 - 537.
- 17.Тойнбі А. Дослідження історії / А. Тойнбі. — К., 1995.
- 18.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 19.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. — К., 2006. — С. 280 — 370, 497 - 527.
- 20.Філософія: Підручник для вищої школи. — Х., 2004. — С. 530 - 734.
- 21.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. — К., 2010.
- 22.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. — 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. — К.: Знання, 2012.
- 23.Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. — М., 2003.
- 24.Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. — М., 1993. — Т. 1.
- 25.Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. — М., 1991.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Змістовий модуль 5.

Філософська антропологія – людина та її буття як предмет філософського осмислення.

Мета: показати проблематичність людського буття та водночас його складність, багатовимірність, невичерпність; окреслити найперші визначення людини та проявів її буття, продемонструвати їх суперечливість та відкритість історичній перспективі; виховання у студентів рис гуманізму та толерантності.

Основні поняття: буття, життя, існування, антропосоціогенез, особа, особистість, замість, відкритість, свобода, вибір, вчинок, проект, еволюціонізм, креаціонізм, сутнісні сили людини, цінності, евтаназія, сенс життя.

План:

1. Проблема людини і її буття в філософії.. Життя, буття та існування як характеристики людини.
2. Проблема походження людини.
3. Співвідношення понять «людина – індивід – особа – особистість».
4. Поняття цінностей. Вихідні цінності людського буття. Свобода і відповідальність.
5. Проблема смерті та безсмертя людини у філософсько-світоглядному окресленні.
6. Проблема сенсу життя.

Питання для перевірки:

1. Чи правильне твердження?
Усе життя людини можна звести до історії існування та змін її організму.
Так чи ні?
2. Поняття «життя людини» може бути застосоване для позначення:
а) її здатності бути живим організмом з усіма притаманними йому властивостями

- б) того змісту, яким може бути наповнений час, відведений людині як проміжок між її народженням та смертю
- в) способу людського життя, а також усіх найважливіших особливостей або подій, що супроводжують життєвий шлях людини
- г) усього вище переліченого

3. Прокоментуйте висловлювання Жана - Поля Сартра:

- 1) «Існування людини передує її сутності».
- 2) «Людина постійно перебуває поза собою. Саме проектує себе та втрачаючи себе назовні, вона існує як людина».

У якому сенсі людина перебуває поза собою? Як це пов'язане з її здатністю діяти цілеспрямовано? Із її зацікавленістю всім, що є у світі? Якими прикладами можна підтвердити тезу про те, що існування передує сутності людини?

4. Прокоментуйте твердження Фрідріха Ніцше щодо того, що людина є помилкою природи, що вона створює культуру, як милиці — для надолуження своєї вихідної немічності. Чи згодні ви з тим, що таким розумінням людини можна пояснити злет людського генія, досягнення науки та мистецтва?

5. Чи правильне твердження?

Поняття «людина» є похідним від поняття «індивід».

Так чи ні?

6. Зі співвідношення понять «людина» та «індивід» можна зробити такі висновки:

- а) усе те, що притаманне людині, є в індивіді
- б) усе те, що наявне в індивіді, постає властивостями людини
- в) поняття людини включає риси, що є спільними для великої кількості індивідів
- г) індивід виявляє загальні родові риси людини унікальним чином

7. Людська особистість — це:

- а) індивід, що виконує певні важливі соціальні функції
- б) людина, що наділена в суспільстві особливими повноваженнями
- в) особа, що відрізняє себе від усіх інших людей та усвідомлює свою особливість
- г) немає правильної відповіді

8. Макс Шелер, один із засновників філософської антропології у XX ст., писав що як особистість людина підноситься над протилежністю організму та навколишнього світу.

Як ви можете прокоментувати таке положення? Що дозволяє особистості піднятися над реальністю свого життя та реальністю світу?

Що це дає людині як особистості?

9. Поняття цінностей передбачає (оберіть два варіанти):

- а) введення предметів у відношення «людина - людина»
- б) визначення економічних витрат на виготовлення певної продукції
- в) фіксацію значущості будь-чого для людини
- г) ігнорування реального стану речей унаслідок суб'єктивних зацікавлень людини
- д) розгляд певних предметів та явищ під кутом зору стратегічних життєвих завдань та мотивів діяльності людини

10. Коли вживають вираз «За це заплачено найвищою ціною», то мають на увазі:
- а) гроші
 - б) суспільні витрати
 - в) державні витрати
 - г) людське життя

11. Поняття свободи в загальному розумінні передбачає (оберіть два варіанти):
- а) усвідомлену необхідність
 - б) відсутність необхідності
 - в) відсутність будь-яких перешкод для дії
 - г) відсутність суперечностей між намірами та їх виконанням

Обґрунтуйте свою відповідь.

12. До різновидів свободи не відносять:
- а) вірогідну свободу
 - б) негативну свободу
 - в) свободу від відповідальності
 - г) свободу волі
 - д) свободу дії

13. Сенс — це елемент суто людського ставлення до дійсності, оскільки він передбачає:

- а) можливість підведення певних явищ дійсності під стратегічні життєві або ціннісні орієнтири
- б) узгодження індивідуальних прагнень із суспільними нормами життя

Прокоментуйте запропоновані варіанти відповіді, виявіть у них прийнятні та виправдані моменти. Який із них є більш правильним? Чому?

14. Прокоментуйте та дайте оцінку наведеним нижче положенням щодо можливостей людського безсмертя:

- а) безсмертя – це для людини неможлива і безглузда річ; із припиненням фізичного існування, тобто біологічних процесів організму, приходять кінець всім життєвим проявам людини
- б) у відповідності із законами збереження, що панують у природі, слід стверджувати, що людська суб'єктивність (її душа та переживання) не можуть зникнути у ніщо
- в) окрема людина смертна, проте безсмертним постає людський рід, а тому і після смерті продовжує жити внесок людини в досягнення роду
- г) безсмертя людини постає реальністю в кількох планах: в генетичному, соціальному, культурному.

Проаналізуйте кожний із запропонованих висловів, виділіть їх позитивні та неприйнятні сторони, аргументуйте своє до них ставлення.

15. На вашу думку, в чому полягає проблематичність людського буття?

16. Охарактеризуйте основні філософські проблеми антропогенезу.

17. Чому праця людини безпосередньо пов'язана з мисленням? Відповідь аргументуйте.

18. Чи є людина лише соціальною істотою? Яке місце в людській сутності має біологічний чинник? Обґрунтуйте свою позицію.

Назвіть основні ознаки людини.

19. Чому Іммануїл Кант вважав питання «що таке людина?» головним питанням філософії, а саму людину — «найголовнішим предметом у світі»?
20. Поясніть думку Арістотеля: «Лише людина з усіх живих істот володіє мовою».
21. Поясніть значення понять: «психічний світ людини», «біологічне середовище», «соціальне середовище людини», «людина», «багатовимірність», «континуум і дискретність», «екзистенціалізм».
22. У чому полягає суть поняття «багатовимірність людини»?
23. Як ви розумієте вислів: «Біологічні чинники є дуже важливими у загальному розвитку особистості. Адже людиною можна стати, маючи природні людські передумови розвитку: високорозвинену нервову систему, мозок тощо»?
24. Дайте визначення понять: «природний вимір людини», «соціальний вимір людини», «духовний вимір людини»,
25. Поясніть китайську мудрість: «Не все людське є у звірові, але все звіряче є в людині».
26. Біосоціальна істота, якій притаманні членоподібна мова, свідомість, вищі психічні функції (абстрактно-логічне мислення, логічна пам'ять тощо) і яка здатна створювати знаряддя праці та використовувати їх у процесі суспільної праці – це ...
27. Біологічний організм, носій загальних спадкових якостей біологічного виду Людина. Представник людського роду — *homo sapiens*. Ним є будь-яка людина від народження, незалежно від рівня її фізичного і психічного здоров'я – це ...
28. Соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості і поведінки, суспільно-історичного досвіду людства. Ми стаємо нею під впливом суспільства, виховання, навчання, взаємодії, спілкування тощо – це ...
29. Що таке «цінність», «ціль», «ціннісна орієнтація», «оцінка», «ідеал», «установка», «норма», «сенс життя», «щастя», «гуманізм», «культура»?
30. Як співвідносяться поняття «цінності» і «культура»?
31. Якими є критерії класифікації цінностей?
32. Які існують типи ціннісних орієнтацій?
33. Яке місце посідають цінності у структурі людської діяльності?
34. У чому полягають особливості ціннісного образу?
35. Чи може існувати людина без сенсу життя?
36. Чи однакові цінності в різних людей? Від чого це залежить?
37. Складіть таблицю:

Цінності							
матеріальні	моральні - духовні	конкретні	абстрактні	творчі	наукові	релігійні	загальнолюдські

Теми рефератів:

1. Буття, життя та існування як характеристики людини.

2. Ієрархічна будова характеристик та проявів людського буття.
3. Проблема виникнення людини в її сучасному окресленні.
4. Екзистенція людини та її екзистенціали.
5. Найважливіші особливості людської діяльності. Діяльність та самодіяльність.
6. Поняття особи та особистості. Роль особи в історії.
7. Ціннісні аспекти людського буття.
8. Поняття та різновиди свободи. Свобода як цінність.
9. Проблема людського безсмертя: різні виявлення та аспекти.
10. Людина в пошуках сенсу буття та власного життя.
11. Людина як предмет філософії.
12. Ідеал людяності і цінність людського життя.
13. Духовність як засіб і сенс життєдіяльності людини.
14. Аналіз свідомості у феноменології.
15. Масова свідомість: закономірності та деформації. Феномен натовпу.

Література:

- 1.Аблеев С.Р. Философия в схемах и таблицах/ С.Р. Аблеев. - М.: Высшая школа, 2004.
- 2.Бердяев Н.А. О назначении человека / Н. А. Бердяев. – М., 1993.
- 3.Бичко І. В. Філософія: Курс лекцій / І.В. Бичко. - К., 2001.
- 4.Горлач М.І. Філософія: підручник / М.І. Горлач.—Харків, 2000.
- 5.Історія філософії : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. – Ужгород : Патент, 2014.
- 6.Камю Ф. Бунтующий человек / Ф. Камю. – М., 1990.
- 7.Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант. – М., 1966.
- 8.Надольний І.Ф. Філософія: посібник / І.Ф. Надольний. -К., 2004.
- 9.Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Ф. Ніцше. – К., 1993.
- 10.Петрушенко В.Л. Основи філософських знань / В.Л. Петрушенко. – К., 2002. – С. 179 - 194.
- 11.Петрушенко В. Л. Основи філософських знань : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2011.
- 12.Петрушенко В. Л. Філософія: у 2-х частинах: світова філософія, фундаментальні проблеми філософії; релігієзнавство, етика та естетика , логіка: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2012.
- 13.Плахтій М.П.Філософія: навч.-метод. посіб. / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013.
- 14.Практикум з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів. Під редакцією В. Л. Петрушенка. - Львів, 2003.
- 15.Причепій Е.М., Черній А. М, Гвоздецький В.Д. Філософія: Навчальний посібник/ Е.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. – К., 2003. – С. 335 - 361.
- 16.Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- 17.Радугин А. А. Философия: Курс лекций / А.А. Радугин. - М., 2001. – С. 162 - 175.

- 18.Сартр Жан-Поль. Екзистенціалізм – це гуманізм. Сумерки богів / Жан-Поль Сартр. – М., 1989.
- 19.Смысл жизни: Антология. — М., 1994.
- 20.Спиркин А. Г. Философия: Учебник / А.Г. Спиркин. - М, 2001. – С. 308 - 336.
- 21.Тейяр де Шарден П. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден. – М., 1987.
- 22.Філософський енциклопедичний словник .- К., 2002.
- 23.Філософія: Навч.посіб./Л.В. Губерський, І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко та інш. – К., 2006. – С. 371 – 388, 449 - 463.
- 24.Філософія: Підручник для вищої школи. – Х., 2004. – С. 303 – 328. 510 - 528.
- 25.Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн./ За ред. Г.І. Волинки. – К., 2010.
- 26.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / За ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012.
- 27.Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М., 1990.
- 28.Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М., 2005.
- 29.Шелер М. Избранные произведения / М. Шелер. – М., 1995.

Інформаційні ресурси:

<http://www.filosof.com.ua/>
<http://tureligious.com.ua/>
<http://www.philosophy.ua/>
<http://all-filosof.ru/>
<http://filosofia.ru/>
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>
<http://antology.rchgi.spb.ru/>
<http://filosof.historic.ru/>
http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php